הלכות תפילה וברכת כהנים

משנה תורה לרמב"ם

מתוך ויקיטקסט, ברישיון CC BY-SA.
geulaquiz.com

פרק א

א מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם את ה׳ אלהיכם מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה שנאמר ולעבדו בכל לבבכם אמרו חכמים אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה ואין מנין התפלות מן התורה ואין משנה התפלה הזאת מן התורה ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה.

ב ולפיכך נשים ועבדים חייבין בתפלה לפי שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמא אלא חיוב מצוה זו כך הוא שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שבחו של הקדוש ברוך הוא ואח״כ שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה ואחר כך נותן שבח והודיה לה׳ על הטובה שהשפיע לו כל אחד לפי כחו.

ג אם היה רגיל מרבה בתחנה ובקשה ואם היה ערל שפתים מדבר כפי יכלתו ובכל עת שירצה וכן מנין התפלות כל אחד כפי יכלתו יש מתפלל פעם אחת ביום ויש מתפללין פעמים הרבה והכל יהיו מתפללין נכח המקדש בכ״מ שיהיה וכן היה הדבר תמיד ממשה רבינו ועד עזרא.

ד כיון שגלו ישראל בימי נבוכדנצר הרשע נתערבו בפרס ויון ושאר האומות ונולדו להם בנים בארצות הגוים ואותן הבנים נתבלבלו שפתם והיתה שפת כל אחד ואחד מעורבת מלשונות הרבה וכיון שהיה מדבר אינו יכול לדבר כל צורכו בלשון אחת אלא בשיבוש שנאמר ובניהם חצי מדבר אשדודית וגו׳ ואינם מכירים לדבר יהודית וכלשון עם ועם ומפני זה כשהיה אחד מהן מתפלל תקצר לשונו לשאול חפציו או להגיד שבח הקדוש ברוך הוא בלשון הקדש עד שיערבו עמה לשונות אחרות וכיון שראה עזרא ובית דינו כך עמדו ותקנו להם שמנה עשרה ברכות על הסדר שלש ראשונות שבח לה׳ ושלש אחרונות הודיה ואמצעיות יש בהן שאלת כל הדברים שהן כמו אבות לכל חפצי איש ואיש ולצרכי הציבור כולן כדי שיהיו ערוכות בפי הכל וילמדו אותן ותהיה תפלת אלו העלגים תפלה שלימה כתפלת בעלי הלשון הצחה ומפני ענין זה תקנו כל הברכות והתפלות מסודרות בפי כל ישראל כדי שיהא ענין כל ברכה ערוך בפי העלג.

ה וכן תקנו שיהא מנין התפלות כמנין הקרבנות שתי תפלות בכל יום כנגד שני תמידין וכל יום שיש קרבן מוסף תקנו בו תפלה שלישית כנגד קרבן מוסף ותפלה שהיא כנגד תמיד של בקר היא הנקראת תפלת השחר ותפלה שכנגד תמיד של בין הערבים היא הנקראת תפלת מנחה ותפלה שכנגד המוספין היא נקראת תפלת המוספין.

ו וכן התקינו שיהא אדם מתפלל תפלה אחת בלילה שהרי איברי תמיד של בין הערבים מתעכלין והולכין כל הלילה שנאמר היא העולה וגו׳ כענין שנאמר ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קולי ואין תפלת ערבית חובה כתפלת שחרית ומנחה ואף ע״פ כן נהגו כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם להתפלל ערבית וקבלוה עליהם כתפלת חובה.

ז וכן תקנו תפלה אחר תפלת מנחה סמוך לשקיעת החמה ביום התענית בלבד כדי להוסיף תחנה ובקשה מפני התענית וזו היא התפלה הנקראת תפלת נעילה כלומר ננעלו שערי שמים בעד השמש ונסתרה לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך לשקיעת החמה.

ח נמצאו התפלות בכל יום שלש ערבית ושחרית ומנחה ובשבתות ובמועדים ובראשי חדשים ארבע שלש של כל יום ותפלת המוספין וביום הכיפורים חמש ארבע אלו ותפלת נעילה.

ט תפלות אלו אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהם אם רצה אדם להתפלל כל היום כולו הרשות בידו וכל אותן התפלות שיוסיף כמו מקריב נדבות לפיכך צריך שיחדש דבר בכל ברכה וברכה מן האמצעיות מעין הברכות ואם חידש אפילו בברכה אחת דיו כדי להודיע שהיא נדבה ולא חובה ושלש ראשונות ושלש אחרונות לעולם אין מוסיפין בהן ולא פוחתין מהן ואין משנין בהן דבר.

י אין הציבור מתפללין תפלת נדבה לפי שאין הציבור מביאין קרבן נדבה ולא יתפלל אפילו יחיד מוסף שתים אחת חובת היום ואחת נדבה לפי שאין מתנדבין קרבן מוסף ויש מן הגאונים מי שהורה שאסור להתפלל תפלת נדבה בשבתות וימים טובים לפי שאין מקריבין בהן נדבה אלא חובת היום בלבד.

פרק ב

א בימי ר״ג רבו האפיקורוסין בישראל והיו מצירים לישראל ומסיתין אותן לשוב מאחרי השם וכיון שראה שזו גדולה מכל צרכי בני אדם עמד הוא ובית דינו והתקין ברכה אחת שתהיה בה שאלה מלפני השם לאבד האפיקורוסין וקבע אותה בתפלה כדי שתהיה ערוכה בפי הכל נמצאו כל הברכות שבתפלה תשע עשרה ברכות.

ב בכל תפלה שבכל יום מתפלל אדם תשע עשרה ברכות אלו על הסדר במה דברים אמורים כשמצא דעתו מכוונת ולשונו תמהר לקרות אבל אם היה טרוד ודחוק או שקצרה לשונו מהתפלל יתפלל שלש ראשונות וברכה אחת מעין כל האמצעיות ושלש אחרונות ויצא ידי חובתו.

ג וזוהי הברכה שתקנו מעין כל האמצעיות:הביננו ה׳ אלהינו לדעת את דרכיך ומול את לבבנו ליראתך לסלוח היה לנו להיות גאולים רחקנו ממכאוב ודשננו ושכננו בנאות ארצך ונפוצים מארבע תקבץ והתועים בדעתך ישפטו ועל הרשעים תניף ידך וישמחו צדיקים בבנין עירך ובתיקון היכלך ובצמיחת קרן לדוד עבדך ובעריכת נר לבן ישי משיחך טרם נקרא אתה תענה כדבר שנאמר והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע כי אתה הוא עונה בכל עת פודה ומציל מכל צוקה ברוך אתה יי שומע תפלה.

ד בד״א בימות החמה אבל בימות הגשמים אינו מתפלל הביננו מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים וכן במוצאי שבתות וימים טובים אינו מתפלל הביננו מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת.

ה ובשבתות ובימים טובים מתפלל שבע ברכות בכל תפלה ותפלה מארבע תפלות של אותו היום שלש ראשונות ושלש אחרונות וברכה אמצעית מעין אותו היום בשבתות חותמין בברכה אמצעית מקדש השבת וברגלים חותם בה מקדש ישראל והזמנים ואם היה שבת ויום טוב חותמים בה מקדש השבת וישראל והזמנים בראש השנה חותמין בה מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון ואם היה שבת חותם בה מלך על כל הארץ מקדש השבת וישראל ויום הזכרון.

ו במה דברים אמורים בתפלת ערבית ושחרית ומנחה אבל תפלת המוספין של ראש השנה מתפלל תשע ברכות שלש ראשונות ושלש אחרונות של כל יום ושלש אמצעיות ראשונה מן האמצעיות ענינה מלכיות שנייה זכרונות שלישית שופרות וחותם בכל אחת מהן מעניינה.

ז ביוה״כ מתפלל בכל תפלה מחמש תפלות שבע ברכות שלש ראשונות ושלש אחרונות ואמצעיות מעין היום וחותם בכל אחת מהן מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הכפורים ואם חל להיות בשבת חותם בכל תפלה מהן מלך על כל הארץ מקדש השבת וישראל ויוה״כ.

ח בד״א ביום צום של כל שנה ושנה אבל ביום צום של שנת היובל מתפלל תפלת המוספים תשע ברכות כמו שהתפלל במוסף ראש השנה והם אותן הברכות עצמן לא פחות ולא יותר ואין מתפללין אותן אלא בזמן שהיובל נוהג.

ט בכל תפלה מהתפלות פותח קודם לברכה ראשונה יי׳ שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך וכשהוא חותם בסוף התפלה אומר יהיו לרצון אמרי פי וגו׳ ואח״כ צועד לאחוריו.

י בראשי חדשים ובחולו של מועד מתפלל ערבית שחרית ומנחה תשע עשרה ברכות כשאר הימים ואומר בעבודה אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבוא במוסף בחולו של מועד מתפלל תפלת המוסף כמו שמתפלל ביום טוב ובראשי חדשים מתפלל שבע ברכות שלש ראשונות ושלש אחרונות ואמצעית מעין קרבן ראש חדש וחותם בה מקדש ישראל וראשי חדשים.

יא שבת שחלה בחולו של מועד וכן ראש חדש שחל להיות בשבת מתפלל ערבית ושחרית ומנחה שבע ברכות כשאר השבתות ואומר יעלה ויבא בעבודה במוסף מתחיל בברכה אמצעית בענין שבת ומשלים בענין שבת ואומר קדושת היום באמצע ברכה וחותם בה בראשי חדשים מקדש השבת וישראל וראשי חדשים ובחולו של מועד חותם בה כמו שהוא חותם ביום טוב שחל להיות בשבת.

יב ויום טוב שחל להיות באחד בשבת מתפלל בברכה רביעית בלילה ותודיענו משפטי צדקך ותלמדנו לעשות חוקי רצונך ותתן לנו יי׳ אלהינו קדושת שבת וכבוד מועד וחגיגת הרגל בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת ואת יום השביעי מששת ימי המעשה הקדשת (והבדלת והקדשת את עמך ישראל בקדושתך) ותתן לנו ה׳ אלהינו מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון וכו׳ ובמוצאי שבת ובמוצאי יום טוב של כל השנה מבדיל באתה חונן אע״פשהוא מבדיל על הכוס.

יג בחנוכה ובפורים מוסיפין בהודאה על הניסים שבת שחלה להיות בחנוכה מוכיר על הניסים במוסף כמו שמזכיר בשאר תפלות.

יד בימי התענית אפילו יחיד שהתענה מוסיף בשומע תפלה עננו וכו׳ ושליח ציבור אומרה ברכה בפני עצמה בין גואל לרופא וחותם בה העונה בעת צרה (ומושיע) ונמצא מתפלל עשרים ברכות בתשעה באב מוסיפין בבונה ירושלים רחם יי׳ אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל העיר האבילה כו׳.

טו כל ימות הגשמים אומר בברכה שניה מוריד הגשם ובימות החמה מוריד הטל מאימתי אומר מוריד הגשם מתפלת המוספין של יו״ט האחרון של חג עד תפלת שחרית של יום טוב הראשון של פסח ומתפלת המוספין של יום טוב הראשון של פסח אומר מוריד הטל.

טז משבעה ימים במרחשון שואלין את הגשמים בברכת שנים כל זמן שמזכיר הגשם במה דברים אמורים בארץ ישראל אבל בשנער ובסוריא ובמצרים ובמקומות הסמוכות לאלו והדומין להן שואלין את הגשמים ביום ששים אחר תקופת תשרי.

יז מקומות שהן צריכין לגשמים בימות החמה כגון איי הים הרחוקים שואלין את הגשמים בעת שהן צריכין להן בשומע תפלה ומקומות שהן עושין יום טוב שני ימים אומר מוריד הגשם בתפלת מוסף של יום ראשון של שמיני עצרת ומתפלל והולך כל ימות הגשמים.

יח כל השנה כולה חותם בברכה שלישית האל הקדוש ובברכת עשתי עשרה מלך אוהב צדקה ומשפט ובעשרת הימים שמראש השנה עד מוצאי יום הכפורים חותם בשלישית המלך הקדוש ובעשתי עשרה המלך המשפט.

יט יש מקומות שנהגו להוסיף בעשרת ימים אלו בברכה ראשונה זכרנו לחיים כו׳ ובשנייה מי כמוך אב הרחמים וגו׳ ובהודאה זכור רחמיך וכו׳ ומוסיפין בברכה אחרונה בספר חיים וכו׳ וכן יש מקומות שנהגו להוסיף בעשרת ימים אלו בברכה שלישית ובכן תן פחדך ובכן כו׳ אבל בראש השנה וביוה״כ מנהג פשוט הוא להוסיף בשלישית ובכן תן פחדך וכו׳.

פרק ג

א תפלת השחר מצותה שיתחיל להתפלל עם הנץ החמה וזמנה עד סוף שעה רביעית שהיא שלישית היום ואם עבר או טעה והתפלל אחר ארבע עד חצות היום יצא ידי חובת תפלה אבל לא יצא ידי חובת תפלה בזמנה שכשם שתפלה מצוה מן התורה כך מצוה מדבריהם להתפלל אותה בזמנה כמו שתקנו לנו חכמים ונביאים.

ב כבר אמרנו שתפלת המנחה כנגד תמיד של בין הערבים תקנו זמנה ולפי שהיה התמיד קרב בכל יום בתשע שעות ומחצה תקנו זמנה מתשע שעות ומחצה והיא הנקראת מנחה קטנה ולפי שבערב הפסח שחל להיות בערב שבת היו שוחטין את התמיד בשש שעות ומחצה אמרו שהמתפלל מאחר שש שעות ומחצה יצא ומשהגיע זמן זה הגיע זמן חיובה וזו היא הנקראת מנחה גדולה.

ג נהגו אנשים הרבה להתפלל גדולה וקטנה והאחת רשות והורו מקצת הגאונים שאין ראוי להתפלל רשות אלא הגדולה וכן הדין נותן מפני שהיא כנגד דבר שאינו תדיר בכל יום ואם התפלל הגדולה חובה לא יתפלל קטנה אלא רשות.

ד הא למדת שזמן מנחה גדולה משש שעות ומחצה עד תשע שעות ומחצה וזמן מנחה קטנה מתשע שעות ומחצה עד שישאר מן היום שעה ורביע ויש לו להתפלל אותה עד שתשקע החמה.

ה תפלת המוספין זמנה אחר תפלת השחר עד שבע שעות ביום והמתפלל אותה אחר שבע שעות אף ע״פ שפשע יצא ידי חובתו מפני שזמנה כל היום.

ו תפלת הערב אף ע״פ שאינה חובה המתפלל אותה זמנה מתחילת הלילה עד שיעלה עמוד השחר ותפלת נעילה זמנה כדי שישלים אותה סמוך לשקיעת החמה.

ז המתפלל תפלה קודם זמנה לא יצא ידי חובתו וחוזר ומתפלל אותה בזמנה ואם התפלל תפלת שחרית בשעת הדחק אחר שעלה עמוד השחר יצא ויש לו להתפלל תפלת ערבית של לילי שבת בערב שבת קודם שתשקע החמה וכן יתפלל ערבית של מוצאי שבת בשבת לפי שתפלת ערבית רשות אין מדקדקין בזמנה ובלבד שיקרא ק״ש בזמנה אחר צאת הכוכבים.

ח כל מי שעבר עליו זמן תפלה ולא התפלל במזיד אין לו תקנה ואינו משלם בשוגג או שהיה אנוס או טרוד משלים אותה תפלה בזמן תפלה הסמוכה לה ומקדים תפלה שבזמנה ואחריה מתפלל את התשלומין.

ט כיצד טעה ולא התפלל שחרית ועבר חצי היום יתפלל מנחה שתים ראשונה תפלת מנחה והשנייה תשלומי שחרית טעה ולא התפלל מנחה עד ששקעה החמה יתפלל ערבית שתים ראשונה ערבית ושנייה תשלומי מנחה טעה ולא התפלל ערבית עד שעלה עמוד השחר מתפלל שחרית שתים ראשונה שחרית והשניה תשלומי ערבית.

י טעה ולא התפלל לא תפלה זו ולא תפלה הסמוכה לה אינו משלים אלא אחרונה בלבד כיצד טעה ולא התפלל לא שחרית ולא מנחה מתפלל ערבית שתים ראשונה ערבית והאחרונה תשלומי מנחה אבל שחרית אין לה תשלומין שכבר עבר זמנה וכן בשאר תפלות.

יא היו לפניו שתי תפלות של מנחה ושל מוספין מתפלל של מנחה ואח״כ מתפלל של מוספין ויש מי שמורה שאין עושין בציבור כן כדי שלא יטעו.

פרק ד

א חמשה דברים מעכבין את התפלה אף על פי שהגיע זמנה טהרת ידים וכיסוי הערוה וטהרת מקום תפלה ודברים החופזים אותו וכוונת הלב.

ב טהרת ידים כיצד רוחץ ידיו במים עד הפרק ואחר כך יתפלל היה מהלך בדרך והגיע זמן תפלה ולא היה לו מים אם היה בינו ובין המים ארבעה מילין שהם שמונת אלפים אמה הולך עד מקום המים ורוחץ ואח״כ יתפלל היה בינו ובין המים יותר על כן מקנח ידיו בצרור או בעפר או בקורה ומתפלל.

ג בד״א לפניו אבל אם היה מקום המים לאחוריו אין מחייבין אותו לחזור לאחוריו אלא עד מיל אבל אם עבר מן המים יותר אינו חייב לחזור אלא מקנח ידיו ומתפלל במה דברים אמורים שאינו מטהר לתפלה אלא ידיו בלבד בשאר תפלות חוץ מתפלת שחרית אבל שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו ואחר כך יתפלל ואם היה רחוק מן המים מקנח ידיו בלבד ואח״כ יתפלל.

ד כל הטמאין רוחצין ידיהן בלבד כטהורין ומתפללים אע״פ שאפשר להם לטבול ולעלות מטומאתן אין הטבילה מעכבת וכבר בארנו שעזרא תיקן שלא יקרא בעל קרי בלבד בדברי תורה עד שיטבול ובית דין שעמדו אחר כן התקינו אף לתפלה שלא יתפלל בעל קרי בלבד עד שיטבול ולא מפני טומאה וטהרה נגעו בה אלא כדי שלא יהיו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהן כתרנגולים ומפני זה תקנו טבילה לבעל קרי לבדו והוציאוהו מכלל הטמאין.

ה לפיכך היו אומרין בזמן תקנה זו שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע ומשמשת שראתה דם נדה צריכין טבילה לקריאת שמע וכן לתפלה מפני הקרי אף על פי שהם טמאין וכן הדין נותן שאין טבילה זו מפני טהרה אלא מפני הגזירה שלא יהיו מצויין אצל נשותיהן תמיד וכבר בטלה גם תקנה זו של תפלה לפי שלא פשטה בכל ישראל ולא היה כח בציבור לעמוד בה.

ו מנהג פשוט בשנער ובספרד שאין בעל קרי מתפלל עד שרוחץ כל בשרו במים משום הכון לקראת אלהיך ישראל בד״א בבריא או בחולה שבעל אבל חולה שראה קרי לאונסו פטור מן הרחיצה ואין בזה מנהג וכן זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע אין בהן מנהג אלא מקנחין עצמן ורוחצין ידיהן ומתפללין.

ז כיסוי הערוה כיצד אף על פי שכסה ערותו כדרך שמכסין לקריאת שמע לא יתפלל עד שיכסה את לבו ואם לא כסה לבו או שנאנס ואין לו במה יכסה הואיל וכסה ערותו והתפלל יצא ולכתחלה לא יעשה.

ח טהרת מקום התפלה כיצד לא יתפלל במקום הטנופת ולא במרחץ ולא בבית הכסא ולא באשפה ולא במקום שאינו בחזקת טהרה עד שיבדקנו כללו של דבר כל מקום שאין קורין בו קריאת שמע אין מתפללין בו וכשם שמרחיקין מצואה וממי רגלים וריח רע ומן המת ומראיית הערוה לקריאת שמע כך מרחיקין לתפלה.

ט המתפלל ומצא צואה במקומו הואיל וחטא מפני שלא בדק עד שלא התפלל חוזר ומתפלל במקום טהור היה עומד בתפלה ומצא צואה כנגדו אם יכול להלך לפניו כדי שיזרקנה לאחריו ארבע אמות יהלך ואם לאו יסלקנה לצדדין ואם אינו יכול יפסיק גדולי החכמים לא היו מתפללים בבית שיש בו שכר ולא בבית שיש בו מורייס בעת עפושו מפני שריחו רע אע״פ שהמקום טהור.

י דברים החופזים אותו כיצד אם היה צריך לנקביו לא יתפלל וכל הצריך לנקביו והתפלל תפלתו תועבה וחוזר ומתפלל אחר שיעשה צרכיו ואם יכול להעמיד עצמו כדי פרסה תפלתו תפלה ואף על פי כן לכתחלה לא יתפלל עד שיבדוק עצמו יפה יפה ויבדוק נקביו ויסיר כיחו וניעו וכל הדבר הטורדו ואחר כך יתפלל.

יא מי שגיהק ופיהק ונתעטש בתפלתו אם לרצונו הרי זה מגונה ואם בדק גופו קודם שיתפלל ובא לאונסו אין בכך כלום נזדמן לו רוק בתפלתו מבליעו בטליתו או בבגדו ואם היה מצטער בכך זורקו בידו לאחוריו כדי שלא יצטער בתפלה ונמצא טרוד יצא ממנו רוח מלמטה כשהוא עומד בתפלה שלא לדעתו שוהה עד שתכלה הרוח וחוזר לתפלתו.

יב בקש להוציא רוח מלמטה ונצטער הרבה ואינו יכול להעמיד עצמו מהלך לאחריו ארבע אמות וממתין עד שתכלה הרוח ואומר רבון כל העולמים יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלמתנו חרפה וכלמה בחיינו תולעה ורמה במיתתנו וחוזר למקומו ומתפלל.

יג היה עומד בתפלה ונטפו מי רגליו על ברכיו ממתין עד שיכלו המים וחוזר למקום שפסק ואם שהה כדי לגמור את התפלה חוזר לראש.

יד וכן המשתין מים שוהה כדי הילוך ד׳ אמות ואח״כ יתפלל ומשהתפלל שוהה אחר תפלתו כדי הילוך ארבע אמות ואחר כך משתין כדי שיפסוק דברי התפלה מפיו.

טו כוונת הלב כיצד כל תפלה שאינה בכוונה אינה תפלה ואם התפלל בלא כוונה חוזר ומתפלל בכוונה מצא דעתו משובשת ולבו טרוד אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו לפיכך הבא מן הדרך והוא עיף או מיצר אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו אמרו חכמים ישהה שלשה ימים עד שינוח ותתקרר דעתו ואחר כך יתפלל.

טז כיצד היא הכוונה שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאלו הוא עומד לפני השכינה לפיכך צריך לישב מעט קודם התפלה כדי לכוין את לבו ואח״כ יתפלל בנחת ובתחנונים ולא יעשה תפלתו כמי שהיה נושא משאוי ומשליכו והולך לו לפיכך צריך לישב מעט אחר התפלה ואחר כך יפטר חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם תפלה ושעה אחת לאחר תפלה ומאריכין בתפלה שעה.

יז שכור אל יתפלל מפני שאין לו כוונה ואם התפלל תפלתו תועבה לפיכך חוזר ומתפלל כשיתרוקן משכרותו שתוי אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תפלה אי זה שכור זה שאינו יכול לדבר לפני המלך שתוי יכול לדבר בפני המלך ואינו משתבש אע״פ כן הואיל ושתה רביעית יין לא יתפלל עד שיסיר יינו מעליו.

יח וכן אין עומדין להתפלל לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שיחה ולא מתוך מריבה ולא מתוך כעס אלא מתוך דברי תורה ולא מתוך דין והלכה אף על פי שהם דברי תורה כדי שלא יהא לבו טרוד בהלכה אלא מתוך דברי תורה שאין בה עיון כגון הלכות פסוקות.

יט תפלות הפרקים כגון תפלת מוסף ראש חדש ותפלת מועדות צריך להסדיר תפלתו ואח״כ עומד ומתפלל כדי שלא יכשל בה היה מהלך במקום סכנה כגון מקום גדודי חיות ולסטים והגיע זמן תפלה מתפלל ברכה אחת וזו היא:צרכי עמך ישראל מרובים ודעתם קצרה יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה והטוב בעיניך עשה ברוך אתה יי׳ שומע תפלה ומתפלל אותה בדרך כשהוא מהלך ואם יכול לעמוד עומד וכשהוא מגיע לישוב ותתקרר דעתו חוזר ומתפלל תפלה כתקנתה תשעה עשר ברכות.

פרק ה

א שמונה דברים צריך המתפלל להזהר בהן ולעשותן ואם היה דחוק או נאנס או שעבר ולא עשה אותן אין מעכבין ואלו הן:עמידה ונוכח המקדש ותקון הגוף ותקון המלבושים ותקון המקום והשויית הקול והכריעה והשתחויה.

ב עמידה כיצד אין מתפלל אלא מעומד היה יושב בספינה או בעגלה אם יכול לעמוד יעמוד ואם לאו ישב במקומו ויתפלל חולה מתפלל אפילו שוכב על צדו והוא שיכול לכוין את דעתו וכן הצמא והרעב הרי הן בכלל חולים אם יש בו יכולת לכוין את דעתו יתפלל ואם לאו אל יתפלל עד שיאכל וישתה היה רוכב על הבהמה אע״פשיש לו מי שיאחז בהמתו לא ירד אלא ישב במקומו ויתפלל כדי שתהא דעתו מיושבת עליו.

ג נכח המקדש כיצד היה עומד בחוצה לארץ מחזיר פניו נכח ארץ ישראל ומתפלל היה עומד בארץ מכוין את פניו כנגד ירושלים היה עומד בירושלים מכוין פניו כנגד המקדש היה עומד במקדש מכוין פניו כנגד בית קדש הקדשים סומא ומי שלא יכול לכוין את הרוחות והמהלך בספינה יכוין את לבו כנגד השכינה ויתפלל.

ד תקון הגוף כיצד כשהוא עומד בתפלה צריך לכוין את רגליו זו בצד זו ונותן עיניו למטה כאילו הוא מביט לארץ ויהיה לבו פנוי למעלה כאילו הוא עומד בשמים ומניח ידיו על לבו כפותין הימנית על השמאלית ועומד כעבד לפני רבו באימה ביראה ופחד ולא יניח ידיו על חלציו.

ה תקון המלבושים כיצד מתקן מלבושיו תחלה ומציין עצמו ומהדר שנאמר השתחוו לה׳ בהדרת קדש ולא יעמוד בתפלה באפונדתו ולא בראש מגולה ולא ברגלים מגולות אם דרך אנשי המקום שלא יעמדו בפני הגדולים אלא בבתי הרגלים ובכל מקום לא יאחוז תפילין בידו וספר תורה בזרועו ויתפלל מפני שלבו טרוד בהן ולא יאחוז כלים ומעות בידו אבל מתפלל הוא ולולב בידו בימות החג מפני שהוא מצות היום היה משוי על ראשו והגיע זמן תפלה אם היה פחות מארבעה קבין מפשילו לאחוריו ומתפלל בו היה ארבעה קבין מניחו על גבי קרקע ואחר כך יתפלל דרך כל החכמים ותלמידיהם שלא יתפללו אלא כשהן עטופים.

ו תקון המקום כיצד יעמוד במקום נמוך ויחזיר פניו לכותל וצריך לפתוח חלונות או פתחים כנגד ירושלים כדי להתפלל כנגדן שנאמר וכוין פתיחן ליה בעיליתיה וגו׳ וקובע מקום לתפלתו תמיד ואין מתפלל בחורבה ולא אחורי בית הכנסת אא״כ החזיר פניו לבית הכנסת ואסור לישב בצד העומד בתפלה או לעבור לפניו עד שירחיק ממנו ארבע אמות.

ז לא יעמוד במקום גבוה שלשה טפחים או יותר ויתפלל ולא על גבי מטה ולא על גבי ספסל ולא על גבי כסא היה בנין גבוה אם יש בו ארבע אמות על ארבע אמות שהוא שיעור הבית הרי הוא כעליה ומותר להתפלל בו וכן אם היה מוקף מחיצות מכל רוחותיו אף על פי שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות מותר להתפלל בו מפני שאין גבהו ניכר שהרי חלק רשות לעצמו.

ח האומנין שהיו עושין מלאכה בראש האילן או בראש הנדבך או בראש הכותל והגיע זמן תפלה יורדין למטה ומתפללין וחוזרין למלאכתן ואם היו בראש הזית או בראש התאנה מתפללין במקומן מפני שטרחן מרובה ומה הן מתפללין אם היו עושין בסעודתן בלבד מתפללין שלש תפלות של תשעה עשר ברכות היו עושין בשכרן מתפללין הביננו ובין כך ובין כך אין יורדין לפני התיבה ואין נושאין את כפיהן.

ט השוויית הקול כיצד לא יגביה קולו בתפלתו ולא יתפלל בלבו אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש ולא ישמיע קולו אלא אם כן היה חולה או שאינו יכול לכוין את לבו עד שישמיע קולו הרי זה מותר ובלבד שלא יהא בציבור כדי שלא תטרף דעתן מקולו.

י כריעה כיצד המתפלל כורע חמש כריעות בכל תפלה ותפלה בברכה ראשונה בתחלה ובסוף ובהודיה בתחלה ובסוף וכשגומר התפלה כורע ופוסע שלש פסיעות לאחוריו וכשהוא כורע נותן שלום משמאל עצמו ואח״כ מימין עצמו ואח״כ מגביה ראשו מן הכריעה וכשהוא כורע באחרונה כריעות כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם במה דברים אמורים בהדיוט אבל כהן גדול כורע בתחילת כל ברכה ובסוף כל ברכה והמלך כיון ששחה בראשונה אינו מגביה ראשו עד שגומר כל תפלתו.

יא ולמה נותן שלום לשמאלו תחלה מפני ששמאלו הוא ימין שכנגד פניו כלומר כשהוא עומד לפני המלך נותן שלום לימין המלך ואחר כך לשמאל המלך וקבעו שיפטר מן התפלה כמו שנפטרין מלפני המלך.

יב כל הכריעות האלו צריך שיכרע בהן עד שיתפקקו כל חליות שבשדרה ויעשה עצמו כקשת ואם שחה מעט וציער עצמו ונראה ככורע בכל כחו אינו חושש.

יג השתחויה כיצד אחר שמגביה ראשו מכריעה חמישית ישב לארץ ונופל על פניו ארצה ומתחנן בכל התחנונים שירצה כריעה האמורה בכ״מ על ברכים קידה על אפים השתחויה זה פישוט ידים ורגלים עד שנמצא מוטל על פניו ארצה.

יד כשהוא עושה נפילת פנים אחר תפלה יש מי שהוא עושה קידה ויש מי שהוא עושה השתחויה ואסור לעשות השתחויה על האבנים אלא במקדש כמו שבארנו בהל׳ עבודת כוכבים ואין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אא״כ הוא יודע בעצמו שהוא צדיק כיהושע אבל מטה פניו מעט ואינו כובש אותן בקרקע ומותר לאדם להתפלל במקום זה וליפול על פניו במקום אחר.

טו מנהג פשוט בכל ישראל שאין נפילת אפים בשבתות ובמועדים ולא בראש השנה ולא בראשי חדשים ובחנוכה ובפורים ולא במנחה של ערבי שבתות וימים טובים ולא בערבית שבכל יום ויש יחידים שנופלים על פניהם בערבית וביוה״כ בלבד נופלים על פניהם בכל תפלה ותפלה מפני שהוא יום תחנה ובקשה ותענית.

פרק ו

א אסור לו לאדם לעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפללין אלא אם כן היה נושא משאוי או שהיה לבית הכנסת שני פתחים בשני רוחות שהרואה אומר שמא ילך ויכנס מפתח האחר וכן אם היה בעיר שני בתי כנסיות יאמר הרואה שמא ילך לבית הכנסת הרגיל בו ואם יש לו תפילין בראשו מותר לו לעבור ואע״פ שאין שם אחד מכל אלו שהתפילין מוכיחין עליו שהוא רודף אחר מצות ואינו ממבטלי תפלה.

ב המתפלל עם הציבור לא יאריך את תפלתו יותר מדאי אבל בינו לבין עצמו הרשות בידו ואם בא לומר אחר תפלתו אפילו כסדר וידוי יום הכפורים אומר וכן אם רצה להוסיף בכל ברכה וברכה מן האמצעיות מעין הברכה מוסיף.

ג כיצד היה לו חולה מבקש עליו רחמים בברכת חולים כפי צחות לשונו היה צריך לפרנסה מוסיף תחנה ובקשה בברכת השנים ועל דרך זה בכל אחת מהן ואם רצה לשאול כל צרכיו בשומע תפלה שואל אבל לא ישאול לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות.

ד אסור לו לאדם שיטעום כלום או שיעשה מלאכה מאחר שיעלה עמוד השחר עד שיתפלל תפלת שחרית וכן לא ישכים לפתח חבירו לשאול בשלומו קודם שיתפלל תפלת שחרית ולא יצא בדרך קודם שיתפלל אבל טועם ועושה מלאכה קודם שיתפלל מוסף וקודם מנחה אבל אינו סועד סמוך למנחה.

ה כיון שהגיע זמן מנחה גדולה לא יכנס למרחץ אפילו להזיע עד שיתפלל שמא יתעלף ויבטל מן התפלה ולא לאכול אפילו אכילת עראי שמא ימשך באכילה ולא לדון אפילו בגמר דין שמא יסתר הדין וימשך ויבטל מן התפלה וכן לא ישב לפני הספר לספור אפילו תספורת הדיוט עד שיתפלל שמא ישבר הזוג ולא ליכנס לבורסקי סמוך למנחה עד שיתפלל שמא יראה הפסד במלאכתו ויתעסק בה ויתעכב מן התפלה ואם התחיל באחת מאלו לא יפסיק אלא גומר ואחר כך מתפלל תפלת מנחה.

ו מאימתי התחלת תספורת משיניח מעפורת של ספרין על ברכיו ומאימתי התחלת מרחץ משיפשוט הבגד הסמוך לבשרו ומאימתי התחלת הבורסקי משיקשור בגד בין כתפיו כמו שהאומנין עושין ומאימתי התחלת אכילה לבני ארץ ישראל משיטול ידיו ולבני בבל משיתיר חגורו ומאימתי התחלת הדין משיתעטפו הדיינים וישבו ואם היו יושבין משיתחילו בעלי דינין לטעון.

ז אף על פי שתפלת ערבית רשות לא יבא אדם ממלאכתו ויאמר אוכל מעט ואישן קמעא ואח״כ אתפלל שמא תאנוס אותו שינה ונמצא ישן כל הלילה אלא מתפלל ערבית ואח״כ אוכל ושותה או ישן ומותר להסתפר וליכנס למרחץ סמוך לשחרית מפני שלא גזרו אלא סמוך למנחה שהוא דבר המצוי שרוב העם נכנסין שם ביום אבל בשחר דבר שאינו מצוי לא גזרו בו.

ח מי שהיה עוסק בתלמוד תורה והגיע זמן התפלה פוסק ומתפלל ואם היתה תורתו אומנותו ואינו עושה מלאכה כלל והיה עוסק בתורה בשעת תפלתו אינו פוסק שמצות תלמוד תורה גדולה ממצות תפלה וכל העוסק בצרכי רבים כעוסק בדברי תורה.

ט אין המתפלל מפסיק תפלתו אלא מפני סכנת נפשות בלבד ואפילו מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו אבל פוסק הוא למלך עובד כוכבים שמא יהרגנו היה עומד בתפלה וראה מלך עובדי כוכבים או אנס בא כנגדו יקצר ואם אינו יכול יפסיק וכן אם ראה נחשים ועקרבים באים כנגדו אם הגיעו אליו והיה דרכן באותן המקומות שהן ממיתין פוסק ובורח ואם לא היה דרכן להמית אינו פוסק.

י נשים ועבדים וקטנים חייבים בתפלה וכל איש שפטור מקריאת שמע פטור מן התפלה וכל המלוין את המת אף על פי שאין למטה צורך בהן פטורין מן התפלה.

פרק ז

א כשתקנו חכמים דברי תפלות אלו תקנו ברכות אחרות לברך אותן בכל יום ואלו הן:כשיכנס אדם למטתו לישן בלילה מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם המפיל חבלי שינה על עיני והמשקיע שינת תרדמה והמאיר לאישון בת עין יהי רצון מלפניך יי׳ אלהי שתצילני מיצר רע ומפגע רע ואל יבהלוני חלומות רעים ולא הרהורים רעים ותהא מטתי שלימה לפניך ותעמידני ממנה לחיים ולשלום והאירה עיני פן אישן המות ברוך אתה יי׳ המאיר לעולם כולו בכבודו.

ב וקורא פרשה ראשונה מקריאת שמע וישן ואפילו אשתו ישנה עמו (קורא פסוק ראשון או פסוקי רחמים ואחר כך יישן) ואם אנסתו שינה קורא אפילו פסוק ראשון או פסוקי רחמים ואח״כ יישן.

ג בשעה שייקץ בסוף שנתו מברך והוא על מטתו כך:אלהי נשמה שנתת בי טהורה אתה בראתה ואתה יצרתה ואתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד ליטלה ממני ואתה עתיד להחזירה בי לעתיד לבא כל זמן שהנשמה תלויה בקרבי מודה אני לפניך יי׳ אלהי רבון כל המעשים ברוך אתה יי׳ המחזיר נשמות לפגרים מתים.

ד כששומע קול התרנגולים מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה כשלובש בגדיו מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם מלביש ערומים כשמניח סדינו על ראשו מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם עוטר ישראל בתפארה כשמעביר ידיו על עיניו מברך פוקח עורים כשישב על מטתו מברך מתיר אסורים כשמוריד רגליו מן המטה ומניחם על גבי קרקע מברך רוקע הארץ על המים כשעומד מברך זוקף כפופים כשנוטל ידיו מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים כשרוחץ פניו מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה מעפעפי יהי רצון מלפניך יי׳ אלהי ואלהי אבותי שתרגילני לדבר מצוה ואל תרגילני לדבר עבירה ועון ותשלט בי יצר טוב ואל ישלוט בי יצר רע ותחזקני במצותיך ותן חלקי בתורתך ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ותגמלני חסדים טובים ברוך אתה יי׳ גומל חסדים טובים.

ה וכל זמן שיכנס לבית הכסא אומר קודם שיכנס התכבדו מכובדים קדושים משרתי עליון עזרוני עזרוני שמרוני שמרוני המתינו לי עד שאכנס ואצא שזה דרכן של בני אדם ואחר שיצא מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפני כסא כבודך שאם יסתם אחד מהם או אם יפתח אחד מהם אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת ברוך אתה יי׳ רופא כל בשר ומפליא לעשות.

ו כשחוגר חגורו מברך אוזר ישראל בגבורה כשלובש נעליו מברך שעשית לי כל צרכי כשמהלך לצאת לדרך מברך המכין מצעדי גבר ומברך אדם בכל יום ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם שלא עשני גוי ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם שלא עשני אשה ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם שלא עשני עבד.

ז שמנה עשר ברכות אלו אין להם סדר אלא מברך כל אחת מהן על דבר שהברכה בשבילו בשעתו כיצד הרי שחגר חגורו והוא על מטתו מברך אוזר ישראל בגבורה שמע קול התרנגול מברך הנותן לשכוי בינה וכל ברכה מהן שלא נתחייב בה אינו מברך אותה.

ח כיצד לן בכסותו אינו מברך כשעומד מלביש ערומים הלך יחף אינו מברך שעשית לי כל צרכי ביוה״כ ובתשעה באב שאין שם רחיצה אינו מברך נטילת ידים ולא המעביר חבלי שינה אם לא נכנס לבית הכסא אינו מברך אשר יצר את האדם וכן שאר ברכות אלו.

ט נהגו העם ברוב ערינו לברך ברכות אלו זו אחר זו בבית הכנסת בין נתחייבו בהן בין לא נתחייבו בהן וטעות הוא ואין ראוי לעשות כן ולא יברך ברכה אא״כ נתחייב בה.

י המשכים לקרוא בתורה קודם שיקרא קריאת שמע בין קרא בתורה שבכתב בין קרא בתורה שבעל פה נוטל ידיו תחלה ומברך שלש ברכות ואחר כך קורא ואלו הן:אשר קדשנו במצותיו וצונו על דברי תורה והערב נא יי׳ אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך כל בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך יודעי שמך ועוסקי תורתך ברוך אתה יי׳ המלמד תורה לעמו ישראל ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה יי׳ נותן התורה.

יא בכל יום חייב אדם לברך שלש ברכות אלו ואחר כך קורא מעט מדברי תורה ונהגו העם לקרוא ברכת כהנים ויש מקומות שקורין צו את בני ישראל ויש מקומות שקורין שתיהן וקורין פרקים או הלכות מן המשנה ומן הברייתות.

יב ושבחו חכמים למי שקורא זמירות מספר תהלים בכל יום ויום מתהלה לדוד עד סוף הספר וכבר נהגו לקרות פסוקים לפניהם ולאחריהם ותקנו ברכה לפני הזמירות והיא ברוך שאמר וברכה לאחריהם והוא ישתבח ואח״כ מברך על קריאת שמע וקורא קריאת שמע.

יג יש מקומות שנהגו בהן לקרות בכל יום אחר שמברכין ישתבח שירת הים ואחר כך מברכין על שמע ויש מקומות שקורין שירת האזינו ויש יחידים שקורין שתי השירות הכל לפי המנהג.

יד חייב אדם לברך מאה ברכות בין היום והלילה ומה הן מאה ברכות אלו כ״ג ברכות שמנינו בפרק זה ושבע ברכות של קריאת שמע של שחרית וערבית לפניה ולאחריה וכשמתעטף בציצית מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית וכשלובש תפילין מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין ושלש תפלות שבכל תפלה מהן שמנה עשרה ברכות הרי שמונים

ושש ברכות וכשהוא אוכל שתי סעודות של יום והלילה מברך ארבע עשרה ברכות שבע בכל סעודה אחת כשיטול ידיו תחלה ועל המזון אחת בתחלה ושלש בסוף ועל היין לפניו ולאחריו הרי שבע ברכות הרי מאה ברכות בין הכל.

טו בזמן הזה שתקנו ברכת האפיקורוסין בתפלה והוסיפו הטוב והמטיב בברכת המזון נמצאו חמש ברכות יתירות בשבתות וימים טובים שהתפלה שבע ברכות וכן אם לא נתחייב בשאר הימים בכל הברכות האלו כגון שלא ישן כל הלילה ולא התיר חגורו ולא נכנס לבית הכסא וכיוצא באלו צריך להשלים מאה ברכות מן הפירות.

טז כיצד אוכל מעט ירק ומברך לפניו ולאחריו וחוזר ואוכל מעט מפרי זה ומברך לפניו ולאחריו ומונה כל הברכות עד שמשלים מאה בכל יום.

יז סדר תפלות כך הוא בשחר משכים אדם ומברך ברכות אלו וקורא הזמירות ומברך לפניהם ולאחריהם וקורא אחר כך שמע ומברך לפניה ולאחריה ומדלג קדושה מן הברכה ראשונה שלפניה שאין היחיד אומר קדושה וכשהוא חותם גאל ישראל מיד יעמוד כדי שיסמוך גאולה לתפלה ומתפלל מעומד כמו שאמרנו וכשישלים ישב ויפול על פניו ומתחנן ומגביה ראשו ומתחנן מעט והוא יושב בדברי תחנונים ואח״כ יקרא תהלה לדוד (מיושב) ויתחנן כפי כחו ויפטר למעשיו.

יח ובתפלת המנחה מתחיל לקרוא תהלה לדוד מיושב ואחר כך עומד ומתפלל תפלת המנחה וכשמשלים נופל על פניו ומתחנן ומגביה ראשו ויתחנן כפי כחו ויפטר למעשיו ובתפלת הערב קורא ק״ש ומברך לפניה ולאחריה וסומך גאולה לתפלה ומתפלל מעומד וכשישלים ישב מעט ויפטר והמתחנן אחר תפלת ערבית הרי זה משובח ואע״פ שמברך השכיבנו אחר גאל ישראל אינה הפסק בין גאולה לתפלה והרי שתיהן כברכה אחת ארוכה.

פרק ח

א תפלת הציבור נשמעת תמיד ואפילו היו בהן חוטאים אין הקב״ה מואס בתפלתן של רבים לפיכך צריך אדם לשתף עצמו עם הציבור ולא יתפלל ביחיד כל זמן שיכול להתפלל עם הציבור ולעולם ישכים אדם ויעריב לבית הכנסת שאין תפלתו נשמעת בכל עת אלא בבית הכנסת וכל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו מתפלל בו עם הציבור נקרא שכן רע.

ב ומצוה לרוץ לבית הכנסת שנאמר ונדעה נרדפה לדעת את יי׳ וכשיצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה אלא ילך מעט מעט וכשיכנס בבית הכנסת יכנס שיעור שני פתחים ואח״כ יתפלל לקיים מה שנאמר לשמור מזוזות פתחי.

ג בית המדרש גדול מבית הכנסת וחכמים גדולים אע״פ שהיו להם בעירם בתי כנסיות הרבה לא היו מתפללין אלא במקום שהיו עוסקין שם בתורה והוא שיתפלל שם תפלת הציבור.

ד וכיצד היא תפלת הציבור יהיה אחד מתפלל בקול רם והכל שומעים ואין עושין כן בפחות מעשרה גדולים ובני חורין ושליח ציבור אחד מהם ואפילו היו מקצתן שכבר התפללו ויצאו ידי חובתן משלימין להם לעשרה והוא שיהיו רוב העשרה שלא התפללו וכן אין אומרים קדושה ולא קוראין בתורה ומברכין לפניה ולאחריה ולא מפטירין בנביאים אלא בעשרה.

ה וכן לא יהיה אחד מברך ברכת שמע והכל שומעים ועונין אחריו אמן אלא בעשרה וזה הוא הנקרא פורס על שמע ואין אומרים קדיש אלא בעשרה ואין הכהנים נושאים ידיהם אלא בעשרה והכהנים מן המנין שכל עשרה מישראל הם הנקראים עדה שנאמר עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו׳ והיו עשרה שהרי יצאו יהושע וכלב.

ו וכל דבר קדושה לא יהא אלא בתוך העדה מישראל שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל וכל אלו הדברים אם התחילו בהם בעשרה והלכו מקצתם אף על פי שאין רשאין יגמרו השאר.

ז וצריך להיות כולם במקום אחד ושליח ציבור עמהם במקום אחד חצר קטנה שנפרצה במלואה לחצר גדולה והיו תשעה בגדולה ויחיד בקטנה מצטרפין תשעה בקטנה ויחיד בגדולה אין מצטרפין ציבור בגדולה ושליח ציבור בקטנה יוצאין ידי חובתן ציבור בקטנה ושליח ציבור בגדולה אין יוצאין ידי חובתן שהרי הוא מופלג מהם ואינו עמהם במקום אחד מפני שיש בגדולה פסין מכאן ומכאן הרי היא כמו מופלגת מן הקטנה ואין הקטנה מופלגת מן הגדולה אלא הרי היא כקרן זוית שלה.

ח וכן אם היתה צואה בגדולה אסור להתפלל ולקרות ק״ש בקטנה היתה צואה בקטנה מותר להתפלל ולקרות ק״ש בגדולה אם לא היה שם ריח רע מפני שהיא מופלגת ממנה.

ט שליח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתן כיצד בשעה שהוא מתפלל והם שומעין ועונין אמן אחר כל ברכה וברכה הרי הן כמתפללין בד״א כשאינו יודע להתפלל אבל היודע אינו יוצא ידי חובתו אלא בתפלת עצמו.

י במה דברים אמורים בשאר ימות השנה חוץ מראש השנה ויום הכפורים של שנת היובל אבל בשני ימים אלו שליח ציבור מוציא את היודע כשם שמוציא מי שאינו יודע מפני שהם ברכות ארוכות ואין רוב היודעים אותן יכולין לכוון דעתן כשליח ציבור לפיכך אם רצה היודע לסמוך בשני ימים אלו על תפלת ש״ץ להוציאו ידי חובתו הרשות בידו.

יא אין ממנין שליח ציבור אלא גדול שבציבור בחכמתו ובמעשיו ואם היה זקן הרי זה משובח ביותר ומשתדלין להיות שליח ציבור אדם שקולו ערב ורגיל לקרות ומי שלא נתמלא זקנו אע״פ שהוא חכם גדול לא יהא ש״ץ מפני כבוד ציבור אבל פורס הוא על שמע משיביא שתי שערות אחר שלש עשרה שנים.

יב וכן העלג כגון מי שקורא לאל״ף עי״ן או לעי״ן אל״ף וכל מי שאינו יכול להוציא את האותיות כתיקונן אין ממנין אותו שליח ציבור והרב ממנה אחד מתלמידיו להתפלל לפניו בציבור הסומא פורס על שמע ונעשה שליח ציבור אבל מי שכתפיו מגולות אף על פי שהוא פורס על שמע אינו נעשה שליח ציבור לתפלה עד שיהיה עטוף.

פרק ט

א סדר תפלות הציבור כך הוא:בשחר כל העם יושבים ושליח ציבור יורד לפני התיבה ועומד באמצע העם ומתחיל ואומר קדיש וכל העם עונים אמן יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא בכל כחן ועונין אמן בסוף קדיש ואחר כך אומר ברכו את יי׳ המבורך והם עונים ברוך יי׳ המבורך לעולם ועד ומתחיל ופורס על שמע בקול רם והם עונים אמן אחר כל ברכה וברכה והיודע לברך ולקרות עמו קורא עד שמברך גאל ישראל.

ב והכל עומדין מיד ומתפללים בלחש ומי שאינו יודע להתפלל עומד ושותק עד שיתפלל שליח ציבור בלחש עם שאר העם וכל מי שיגמור תפלתו עם הציבור יפסיע שלש פסיעות לאחוריו ויעמוד במקום שהגיע אליו בעת שיפסיע.

ג ואחר שיפסיע שליח ציבור שלש פסיעות לאחוריו ויעמוד מתחיל ומתפלל בקול רם מתחילת הברכות להוציא את מי שלא התפלל והכל עומדים ושומעים ועונין אמן אחר כל ברכה וברכה בין אלו שלא יצאו ידי חובתן בין אלו שכבר יצאו ידי חובתן.

ד ואומר קדושה בברכה שלישית וכיון שהגיע שליח ציבור לקדושה יש רשות לכל אחד ואחד לחזור במקום שעמד בו בתפלה וכשיגיע שליח ציבור למודים וכורע כל העם שוחין מעט ולא ישחו יותר מדאי ואומרים מודים אנחנו לך יי׳ אלהינו ואלהי כל בשר יוצרנו יוצר בראשית ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש על שהחייתנו וקיימתנו כן תחיינו ותחננו ותאסוף גליותינו לחצרות קדשך לשמור חוקיך ולעבדך באמת ולעשות רצונך בלבב שלם על שאנו מודים לך וכל האומר מודים מודים משתקין אותו.

ה ואחר שישלים כל התפלה ישב ויפול על פניו ויטה מעט הוא וכל הציבור ויתחנן והוא נופל וישב ויגביה ראשו הוא ושאר העם ומתחנן מעט בקול רם מיושב ואחר כך יעמוד שליח ציבור לבדו ואומר קדיש פעם שנייה והם עונים כדרך שעונין בתחלה ואומר והוא רחום וכו׳ תהלה וכו׳ הוא עומד והם יושבים והם קוראים עמו ואח״כ אומר ובא לציון גואל וכו׳ ואני זאת וכו׳ ואתה קדוש וקרא זה אל זה ואמר קדוש וגומר הקדושה והם עונין קדוש קדוש שלש פעמים וחוזר וקורא הקדושה תרגום ואומר ותשאני רוח וכו׳ וקורא אותו תרגום ואומר יי׳ ימלוך לעולם ועד וקוראהו תרגום כדי להבין העם.

ו ואלו הפסוקים שלפני הקדושה ושל אחריה עם תרגומן הם הנקראין סדר קדושה ואחר כך מתחנן בדברי תחנונים ובפסוקי רחמים ואומר קדיש וכל העם עונין כדרכן ונפטרין.

ז מי שאמר בתחנונים מי שריחם על קן ציפור שלא ליקח האם על הבנים או שלא לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד ירחם עלינו וכיוצא בענין זה משתקין אותו מפני שמצות אלו גזרת הכתוב הן ואינן רחמים שאילו היו מפני רחמים לא היה מתיר לנו שחיטה כל עיקר וכן לא ירבה בכנוים של שם ויאמר

האל הגדול הגבור והנורא והחזק והאמיץ והעיזוז שאין כח באדם להגיע בסוף שבחיו אלא אומר מה שאמר משה רבינו עליו השלום.

ח במנחה אומר שליח ציבור אשרי יושבי ביתך וכו׳ תהלה לדוד וכו׳ קורא הוא והעם מיושב ועומד שליח ציבור ואומר קדיש והם עומדים אחריו ועונין כדרכן ומתפללין כולם בלחש ואח״כ חוזר שליח ציבור ומתפלל בקול רם כדרך שעשה בשחרית עד שישלים כל התפלה ונופלים על פניהם ומתחנן ומגביה ראשו הוא והם ומתחנן מעט מיושב כדרך שעשה בשחרית ועומד ואומר קדיש וכל העם עונין כדרכן ונפטרין למעשיהם.

ט בערב כל העם יושבין והוא עומד ואומר והוא רחום וכו׳ ברכן את יי׳ המבורך וכו׳ והם עונין ברוך יי׳ המבורך לעולם ועד ומתחיל לפרוס על שמע ואומר קדיש ואחר כך הכל עומדים ומתפללין בלחש וכשמשלימין אומר קדיש והם נפטרין ואינו חוזר להתפלל בקול רם ערבית לפי שאין תפלת ערבית חובה לפיכך לא יברך ברכות לבטלה שאין כאן אדם שנתחייב בהם כדי להוציאו ידי חובתו.

י בלילי שבתות חוזר ש״ץ אחר שמתפלל בלחש עם הציבור ומתפלל בקום רם אבל אינו מתפלל שבע אלא ברכה אחת מעין שבע וכן הוא אומר ברוך אתה יי׳ אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל הגדול הגבור והנורא אל עליון קונה ברחמיו שמים וארץ מגן אבות בדברו מחיה מתים במאמרו האל הקדוש שאין כמוהו המניח לעמו בשבת קדשו כי בם רצה להניח להם לפניו נעבוד ביראה ופחד ונודה לשמו בכל יום תמיד מעין הברכות אל ההודאות אדון השלום מקדש השבת ומברך השביעי ומניח בקדושה לעם מדושני עונג זכר למעשה בראשית אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו וכו׳ ברוך אתה יי׳ מקדש השבת ואומר קדיש ונפטרין כל העם

יא ולמה תקנו חכמים זה מפני שרוב העם באין להתפלל ערבית בלילי שבתות ויהיה שם מי שנתאחר לבא ולא השלים תפלתו וישאר לבדו בבה״כ ויבא לידי סכנה לפיכך חוזר שליח ציבור ומתפלל כדי שיתעכבו כל העם עד שישלים המתאחר ויצא עמהם.

יב לפיכך יום טוב שחל להיות בשבת או יוה״כ או ראש חדש אין שליח ציבור היורד ערבית לפני התיבה מזכיר ענין היום בברכה זו אבל חותם בה מקדש השבת בלבד לפי שלא נתחייב היום בברכה זו.

יג בשבתות וימים טובים כשגומר שליח ציבור תפלת שחרית בקול רם אומר קדיש ואח״כ תהלה לדוד וכו׳ ואומר קדיש ומתפללין מוסף בלחש ואחר כך מתפלל מוסף בקול רם כדרך שעשה בשחרית ואומר קדיש אחר תפלת מוסף והעם נפטרין ואין אומרין קדושה ותחנונים אחר תפלת שחרית כשאר הימים אלא אומר אותה קודם תפלת המנחה כיצד קורא תהלה לדוד ואומר סדר היום ודברי תחנונים ואומר קדיש ומתפללין מנחה וחוזר ומשמיע תפלת מנחה בקול רם ואומר קדיש.

יד בראשי חדשים ובחולו של מועד אומר סדר קדושה קודם תפלת מוסף במוצאי שבת אומר סדר היום גם אחר תפלת הערב ואומרים קדיש ואח״כ מבדיל.

פרק י

א מי שהתפלל ולא כיון את לבו יחזור ויתפלל בכוונה ואם כיון את לבו בברכה ראשונה שוב אינו צריך מי שטעה באחת משלש ברכות הראשונות חוזר לראש ואם טעה באחת משלש ברכות אחרונות יחזור לעבודה ואם טעה באחת מן האמצעיות חוזר לתחלת ברכה שטעה בה ומשלים תפלתו על הסדר וכן ש״צ שטעה כשהוא מתפלל בקול רם על דרך זו הוא חוזר.

ב אבל אם טעה ש״ץ כשהוא מתפלל בלחש אני אומר שאינו חוזר ומתפלל פעם שנייה מפני טורח ציבור אלא סומך על התפלה שמתפלל בקול רם והוא שלא טעה בשלש ראשונות שאם טעה בהם לעולם חוזר כמו שהיחיד חוזר.

ג שליח ציבור שטעה ונבהל ולא ידע מהיכן יתחיל ושהה שעה יעמוד אחר תחתיו ואם טעה בברכת האפיקורסין אין ממתינין לו אלא מיד יעמוד אחר תחתיו שמא אפיקורסות נזרקה בו והוא שלא התחיל בה אבל אם התחיל בה ממתינין לו שעה ולא יהא השני סרבן באותה שעה.

ד ומהיכן הוא מתחיל מתחילת ברכה שטעה בה ראשון אם טעה באחת מן האמצעיות אבל אם טעה באחת מן השלש ראשונות מתחיל השני מן הראש ואם טעה באחת מן האחרונות יתחיל השני מן העבודה.

ה האומר איני יורד לפני התיבה מפני שבגדי צבועים אף בלבנים לא יעבור באותה תפלה אמר איני עובר מפני שיש ברגלי סנדל אף יחף לא יעבור.

ו מי שנסתפק לו אם התפלל אם לא התפלל אינו חוזר ומתפלל אלא אם כן מתפלל תפלה זו על דעת שהיא נדבה שאם רצה יחיד להתפלל כל היום תפלת נדבה יתפלל מי שהיה עומד בתפלה ונזכר שכבר התפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה ואם היתה תפלת ערבית אינו פוסק שלא התפלל אותה מתחילה אלא על דעת שאינה חובה.

ז מי שטעה והתפלל של חול בשבת לא יצא ואם נזכר והוא בתוך התפלה גומר ברכה שהתחיל בה וחוזר ומתפלל של שבת בד״א בערבית או בשחרית או במנחה אבל במוסף פוסק אפילו באמצע הברכה וכן אם השלים תפלה של חול על דעת שהוא מוסף חוזר ומתפלל מוסף אחד שבת ואחד יום טוב ואחד ראש חדש.

ח מי שטעה בימות הגשמים ולא אמר מוריד הגשם ולא מוריד הטל חוזר לראש ואם הזכיר הטל אינו חוזר ואם טעה בימות החמה ואמר מוריד הגשם חוזר לראש ואם לא הזכיר טל אין מחזירין אותו שאין הטל נעצר ואין צריך בקשה.

ט מי ששכח שאלה בברכת השנים אם נזכר קודם שומע תפלה שואל את הגשמים בשומע תפלה ואם אחר שבירך שומע תפלה חוזר לברכת השנים ואם לא נזכר עד שהשלים כל תפלתו חוזר לראש ומתפלל שנייה.

י טעה ולא הזכיר יעלה ויבא אם נזכר קודם שישלים תפלתו חוזר לעבודה ומזכיר ואם נזכר אחר שהשלים תפלתו חוזר לראש ואם היה רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו ונזכר אחר שהשלים תפלתו קודם שיעקור רגליו חוזר לעבודה.

יא במה דברים אמורים בחולו של מועד או בשחרית ובמנחה של ראשי חדשים אבל ערבית של ראש חדש אם לא הזכיר אינו חוזר.

יב כל מקום שהיחיד חוזר ומתפלל ש״ץ חוזר ומתפלל אם טעה כמותו בעת שמתפלל בקול רם חוץ משחרית של ראש חדש שאם שכח ש״ץ ולא הזכיר יעלה ויבא עד שהשלים תפלתו אין מחזירין אותו מפני טורח ציבור שהרי תפלת המוספין לפניו שהוא מזכיר בה ראש חדש.

יג עשרה ימים שמראש השנה עד יום הכפורים טעה וחתם בהם בברכה שלישית האל הקדוש חוזר לראש טעה וחתם בעשתי עשרה מלך אוהב צדקה ומשפט חוזר לתחלת הברכה וחותם בה המלך המשפט ומתפלל והולך על הסדר ואם לא נזכר אלא עד שהשלים כל תפלתו חוזר לראש אחד יחיד ואחד שליח ציבור.

יד טעה ולא הזכיר הבדלה בחונן הדעת משלים תפלתו ואינו צריך לחזור וכן מי שלא הזכיר על הנסים בחנוכה ובפורים וענינו בתפלת תענית אינו חוזר ומתפלל אחד יחיד ואחד שליח ציבור ואם נזכר קודם שיעקור את רגליו אומר עננו כי אתה שומע תפלה פודה ומציל בכל עת צרה וצוקה יהיו לרצון אמרי פי וגו׳.

טו שכח ולא התפלל מנחה בערב שבת יתפלל ערבית שתים של שבת וכן ביום טוב שכח ולא התפלל מנחה בשבת או ביום טוב מתפלל במוצאיהן ערבית שתים של חול מבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשנייה ואם הבדיל בשתיהן או לא הבדיל באחת מהן יצא אבל אם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשנייה חוזר ומתפלל תפלה שלישית מפני שהראשונה לא עלתה לו מפני שהקדימה לתפלת ערבית וכל המתפלל שתי תפלות אפילו שחרית ומוסף לא יתפלל זו אחר זו אלא ישהה בין תפלה לתפלה כדי שתתחונן דעתו עליו.

טז אסור לו למתפלל בציבור שיקדים תפלתו לתפלת הציבור הנכנס לבית הכנסת ומצא ציבור שמתפללין בלחש אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח ציבור לקדושה יתפלל ואם לאו ימתין עד שיתחיל שליח ציבור להתפלל בקול רם ויתפלל עמו בלחש מלה במלה עד שיגיע שליח ציבור לקדושה ועונה קדושה עם הציבור ומתפלל שאר תפלה לעצמו ואם התחיל להתפלל קודם שליח ציבור והגיע שליח ציבור לקדושה לא יפסיק ולא יענה קדושה עמהן וכן לא יענה אמן יהא שמיה רבא מברך והוא באמצע התפלה ואין צריך לומר בשאר הברכות.

פרק יא

א כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין לו בית שיכנסו בו לתפלה בכל עת תפלה ומקום זה נקרא בה״כ וכופין בני העיר זה את זה לבנות להם בה״כ ולקנות להם ספר תורה נביאים וכתובים.

ב כשבונין בית הכנסת אין בונין אותה אלא בגבהה של עיר שנאמר בראש הומיות תקרא ומגביהין אותה עד שתהא גבוהה מכל חצרות העיר שנאמר ולרומם את בית אלהינו ואין פותחין פתחי הכנסת אלא במזרח שנאמר והחונים לפני המשכן קדמה ובונין בו היכל שמניחין בו ספר תורה ובונין היכל

זה ברוח שמתפללין כנגדו באותה העיר כדי שיהיו פניהם אל מול ההיכל כשיעמדו לתפלה.

ג ומעמידין בימה באמצע הבית כדי שיעלה עליה הקורא בתורה או מי אשר אומר לעם דברי כבושין כדי שישמעו כולם וכשמעמידין התיבה שיש בה ספר תורה מעמידין אותה באמצע ואחורי התיבה כלפי ההיכל ופניה כלפי העם.

ד כיצד העם יושבין בבתי כנסיות הזקנים יושבין ופניהן כלפי העם ואחוריהם כלפי ההיכל וכל העם יושבין שורה לפני שורה ופני השורה לאחורי השורה שלפניה עד שיהיו פני כל העם כלפי הקודש וכלפי הזקנים וכלפי התיבה ובעת ששליח ציבור עומד לתפלה עומד בארץ לפני התיבה ופניו לפני הקדש כשאר העם.

ה בתי כנסיות ובתי מדרשות נוהגין בהן כבוד ומכבדים אותן ומרביצין אותן ונוהגין כל ישראל בספרד ובמערב בשנער ובארץ הצבי להדליק ששיות בבתי כנסיות ולהציע בקרקען מחצלאות כדי לישב עליהם ובערי אדום יושבין בה על הכסאות.

ו בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש כגון שחוק והיתול ושיחה בטלה ואין אוכלין בהן ואין שותין בהן ואין ניאותין בהן ואין מטיילין בהן ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים וחכמים ותלמידיהם מותרין לאכול ולשתות בהן מדוחק.

ז ואין מחשבין בהן חשבונות אא״כ היו חשבונות של מצוה כגון קופה של צדקה ופדיון שבויים וכיוצא בהן ואין מספידין בהן אלא הספד של רבים כגון שיהיה שם הספד גדולי חכמי אותה העיר שכל העם מתקבצין ובאין בגללן.

ח היה לבית הכנסת או לבית המדרש שני פתחין לא יעשנו קפנדריא כדי שיכנס בפתח זה ויצא בפתח שכנגדו לקרב הדרך שאסור ליכנס בהן אלא לדבר מצוה.

ט מי שצריך ליכנס לבית הכנסת לקרות תינוק או חבירו יכנס ויקרא מעט או יאמר שמועה ואחר כך יקרא חבירו כדי שלא יכנס בשביל חפציו בלבד ואם אינו יודע יאמר לתינוק מן התינוקות קרא לי הפסוק שאתה קורא בו או ישהה מעט בבית הכנסת ואח״כ יצא שהישיבה שם מעסקי המצות היא שנאמר אשרי יושבי ביתך וגו׳.

י מי שנכנס להתפלל או לקרות מותר לו לצאת בפתח שכנגדו כדי לקרב את הדרך ומותר לאדם ליכנס לבית הכנסת במקלו במנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו ואם היה צריך לרוק ירוק בבית הכנסת.

יא בתי כנסיות ובתי מדרשות שחרבו בקדושתן הן עומדות שנאמר והשימותי את מקדשיכם אף על פי שהן שוממין בקדושתן הן עומדין וכשם שנוהגין בהן כבוד ביישובן כך נוהגין בהן בחורבנם חוץ מכיבוד וריבוץ שאין מכבדין אותן ואין מרביצין אותן עלו בהן עשבים תולשין אותם ומניחין אותן במקומן כדי שיראו אותן העם ותעור רוחם ויבנום.

יב אין סותרין בית הכנסת כדי לבנות אחר במקומו או במקום אחר אבל בונין אחר ואחר כך סותרין זה שמא יארע להם אונס ולא יבנו אפילו כותל אחד ממנו בונה החדש בצד הישן ואח״כ סותר הישן.

יג בד״א שלא חרבו יסודותיו או שלא נטו כתליו ליפול אבל אם חרבו יסודותיו או שנטו כתליו ליפול סותרין אותו מיד ומתחילין לבנות במהרה ביום ובלילה שמא תדחק השעה וישאר חרב.

יד מותר לעשות בית הכנסת בית המדרש אבל בית המדרש אסור לעשותו בית הכנסת שקדושת בית המדרש יתירה על קדושת בית הכנסת ומעלין בקדש ולא מורידין וכן בני העיר שמכרו בית הכנסת יש להן ליקח בדמיו תיבה מכרו תיבה יש להן ליקח בדמיה מטפחות או תיק לספר תורה מכרו מטפחות או תיק לוקחים בדמיו חומשים מכרו חומשין לוקחין בדמיו ספר תורה אבל אם מכרו ספר תורה אין לוקחין בדמיו אלא ספר תורה אחר שאין שם קדושה למעלה מקדושת ספר תורה וכן במותריה.

טו וכן אם גבו העם מעות לבנות בית המדרש או לבית הכנסת או לקנות תיבה או מטפחות ותיק או ספר תורה ורצו לשנות כל מה שגבו אין משנין אותן אלא מקדושה קלה לקדושה חמורה ממנה אבל אם עשו מה שגבו לעשות והותירו משנין המותר לכל מה שירצו וכל כלי בית הכנסת כבית הכנסת פרוכת שעל הארון שמניחים בו הספרים כמטפחות הספרים ואם התנו עליהם הרי הן כפי התנאי.

טז במה דברים אמורים שמותר למכור בית הכנסת בבית הכנסת של כפרים שלא עשו אותו אלא על דעת בני הכפר לבדם שיהיה להם להתפלל בו שאם רצו כולם למוכרו מותרין אבל בית הכנסת של כרכין הואיל ועל דעת כל אנשי העולם נעשה שיבוא ויתפלל בו כל הבא אל המדינה נעשה של כל

ישראל ואין מוכרין אותו לעולם.

יז בני הכפר שרצו למכור בית הכנסת שלהן או לבנות בדמיו בית הכנסת אחר או לקנות בדמיו תיבה או ספר תורה צריכין להתנות על הלוקח שלא לעשות אותו לא מרחץ ולא בורסקי והוא המקום שמעבדין בו את העורות ולא בית הטבילה ולא בית המים ואם התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר בשעת מכירה שיהא הלוקח מותר לעשות בו כל אלו מותר.

יח וכן אם התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר על מותר הדמים שיהיו חולין הרי הן חולין וכשלוקחין הדמים ובונין מהן בית הכנסת אחר או שיקנו מהם תיבה או מטפחות ותיק או חומשין או ספר תורה השאר יהא חולין כמו שהתנו ויעשו בהן מה שירצו.

יט וכן אם קבלו עליהן כל אנשי העיר או רובם אדם אחד כל מה שעשה עשוי והוא מוכר ונותן לבדו כפי מה שיראה ויתנה כפי מה שיראה.

כ כשם שמותר להם למכור בית הכנסת כך נותנין אותו במתנה שאילו לא היה להם לציבור הנייה במתנה זו לא נתנוהו אבל לא משכירין אותו ולא ממשכנין אותו וכן כשסותרין בתי כנסיות לבנותן מותרין למכור ולהחליף ולתת במתנה הלבנים והעצים והעפר שלהן אבל להלוותן אסור שאין הקדושה עולה מהן אלא בדמים או בהנייה שהיא כדמים.

כא רחובה של עיר אע״פ שהעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות מפני שהקיבוץ רב ואין בתי כנסיות מכילין אותן אין בו קדושה מפני שהוא עראי ולא נקבע לתפלה וכן בתים וחצרות שהעם מתקבצין בהם לתפלה אין בהם קדושה מפני שלא קבעו אותם לתפלה בלבד אלא עראי מתפללים בהן כאדם שמתפלל בתוך ביתו.

פרק יב

א משה רבינו תיקן להם לישראל שיהו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית כדי שלא ישהו שלשה ימים בלא שמיעת תורה ועזרא תיקן שיהו קורין כן במנחה בכל שבת משום יושבי קרנות וגם הוא תיקן שיהו קורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם ולא יקראו פחות מעשרה פסוקים.

ב ואלו הן הימים שקורין בהם בתורה בציבור בשבתות ובמועדים ובראשי חדשים ובתעניות ובחנוכה ובפורים ובשני וחמישי שבכל שבוע ושבוע ואין מפטירין בנביאים אלא בשבתות וימים טובים ותשעה באב בלבד.

ג אין קורין בתורה בציבור בפחות מעשרה אנשים גדולים בני חורין ואין קורין פחות מעשרה פסוקים וידבר עולה מן המנין ולא יהיו הקורין פחות משלשה אנשים ואין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים ואין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים ולא יקרא הקורא פחות משלשה פסוקים.

ד שלשה שקראו עשרה פסוקים שנים קוראין שלשה שלשה ואחד ארבעה ובין שהיה הקורא ארבעה ראשון או אחרון או אמצעי הרי זה משובח.

ה כל אחד ואחד מן הקורין פותח ספר תורה ומביט למקום שהוא קורא בו ואח״כ אומר ברכו את יי׳ המבורך וכל העם עונין ברוך ה׳ המבורך לעולם ועד וחוזר ומברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה יי׳ נותן התורה וכל העם עונין אמן ואחר כך קורא עד שישלים לקרות וגולל הספר ומברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר נתן לנו תורתו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו ברוך אתה יי׳ נותן התורה.

ו אין הקורא בתורה רשאי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הציבור קרא וטעה אפילו בדקדוק אות אחת מחזירין אותו עד שיקראנה בדקדוק ולא יקראו שנים בתורה אלא האחד לבדו קרא ונשתתק יעמוד אחר תחתיו ויתחיל ממקום שהתחיל הראשון שנשתתק ומברך בסוף.

ז אין הקורא רשאי לקרות עד שיאמר לו גדול שבציבור לקרות ואפילו חזן הכנסת או ראש הכנסת אינו קורא מעצמו עד שיאמרו לו הציבור או גדול שבהם לקרות וצריך אחד לעמוד עמו בשעת קריאה כדרך חזן העומד עם הקוראין.

ח הקורא יש לו לדלג ממקום למקום בענין אחד כגון אחרי מות ואך בעשור שבפרשת אמור אל הכהנים והוא שלא יקרא על פה שאסור לקרות שלא מן הכתב אפילו תיבה אחת ולא ישהה בדילוג אלא כדי שישלים התורגמן תרגום הפסוק.

ט כיון שהתחיל הקורא לקרות בתורה אסור לספר אפילו בדבר הלכה אלא הכל שומעין ושותקין ומשימין לבם למה שהוא קורא שנאמר ואזני כל העם אל ספר התורה ואסור לצאת מן הכנסת בשעה שהקורא קורא ומותר לצאת בין איש לאיש ומי שהוא עוסק בתורה תמיד ותורתו אומנותו מותר לו

לעסוק בתלמוד תורה בשעה שהקורא קורא בתורה.

י מימות עזרא נהגו שיהא שם תורגמן מתרגם לעם מה שהקורא קורא בתורה כדי שיבינו ענין הדברים והקורא קורא פסוק אחד בלבד ושותק עד שיתרגם אותו התורגמן וחוזר וקורא פסוק שני ואין הקורא רשאי לקרות למתורגמן יותר מפסוק אחד.

יא אין הקורא רשאי להגביה קולו יותר מן המתרגם והמתרגם לא יגביה קולו יותר מן הקורא ואין המתרגם רשאי לתרגם עד שיכלה הפסוק מפי הקורא ואין הקורא רשאי לקרות פסוק אחר עד שיכלה התרגום מפי התורגמן ואין התורגמן נשען לא לעמוד ולא לקורה אלא עומד באימה וביראה ולא יתרגם מתוך הכתב אלא על פה ואין הקורא רשאי לסייע לתורגמן שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה והקטן מתרגם ע״י גדול ואין כבוד לגדול שיתרגם על ידי קטן ולא יהיו המתרגמין שנים כאחד אלא אחד קורא ואחד מתרגם.

יב ולא כל המקראות מתרגמינן בצבור מעשה ראובן וברכת כהנים ומעשה העגל מן ויאמר משה אל אהרן עד וירא משה את העם וגו׳ ועוד פסוק אחד ויגף ה׳ את העם כולם נקראין ולא מתרגמין ובמעשה אמנון במקום שנאמר אמנון בן דוד נקרא ולא מתרגם.

יג המפטיר בנביא צריך לקרות בתורה תחלה אפילו שלשה פסוקים חוזר וקורא מה שקרא לפניו ולא יפטיר בנביא עד שיגלול ספר תורה ולא יפחות מעשרים ואחד פסוקים ואם שלם הענין בפחות מאלו אינו צריך להוסיף ואם קרא עשרה פסוקים ותרגמן המתרגם דיו ואפילו לא שלם הענין ובנביא אחד קורא ואפילו שנים מתרגמין ומדלג מענין לענין אחר ואינו מדלג מנביא לנביא אלא בנביאים של שנים עשר בלבד ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו וכל המדלג לא ישהה בדילוג אלא כדי שישלים המתרגם תרגומו.

יד הקורא בנביא יש לו לקרות לתורגמן שלשה פסוקים והמתרגם מתרגם שלשתן זה אחר זה ואם היו שלשה הפסוקים שלש פרשיות לא יקרא לתורגמן אלא אחד אחד בלבד.

טו המפטיר בנביא מברך לפניו ברכה אחת ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים וכו׳ ומברך לאחריו ארבע ברכות ברכה ראשונה חותם בה האל הנאמן בכל דבריו שנייה חותם בה בונה ירושלים שלישית חותם בה מגן דוד רביעית חותם בה ענין קדושת היום כמו שחותם בתפלה וכן אם חל ראש חדש להיות בשבת המפטיר בנביא מזכיר ראש חדש בברכה זו כמו שמזכיר בתפלה.

טז כמה הן הקוראין בשבת בשחרית קוראין שבעה וביום הכפורים ששה ובימים טובים חמשה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהם בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה בשבת וביוה״כ במנחה ובשני ובחמישי של כל השנה ובחנוכה ובפורים בשחרית ובימי התענית בשחרית ובמנחה קורין שלשה אין פוחתין ממנין זה ואין מוסיפין עליהן.

יז אשה לא תקרא בציבור מפני כבוד הציבור קטן היודע לקרות ויודע למי מברכין עולה ממנין הקוראים וכן מפטיר עולה מהמנין שהרי הוא קורא בתורה ואם הפסיק שליח ציבור בקדיש בין משלים ובין המפטיר אינו עולה מן המנין ציבור שלא היה בהם יודע לקרות אלא אחד עולה וקורא ויורד וחוזר וקורא שנייה ושלישית עד שיגמור מנין הקוראים של אותו היום.

יח בכל קריאה וקריאה מאלו כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל ומנהג פשוט הוא היום שאפילו כהן עם הארץ קודם לקרות לפני חכם גדול ישראל וכל מי שהוא גדול מחברו בחכמה קודם לקרות והאחרון שגולל ספר תורה נוטל שכר כנגד הכל לפיכך עולה ומשלים אפילו גדול שבציבור.

יט אין שם כהן עולה ישראל ולא יעלה אחריו לוי כלל אין שם לוי כהן שקרא ראשון חוזר וקורא הוא עצמו פעם שנייה במקום לוי אבל לא יקרא אחריו כהן אחר שמא יאמרו הראשון פסול ולפיכך עולה כהן אחר וכן לא יקרא לוי אחר לוי שמא יאמרו אחד משניהם פסול.

כ כיצד סדר הקריאה בתורה אחר התפלה כל יום שיש בו תפלת מוסף אחר שיגמור שליח צבור תפלת שחרית אומר קדיש ומוציא ספר תורה וקורא לאחד אחד מן הציבור ועולין וקורין בתורה וכשגומרין מחזיר ספר תורה למקומה ואומר קדיש ומתפללין תפלת מוסף וימים שיש בהן מפטיר ומוסף נהגו לומר קדיש קודם שיעלה המפטיר ויש מקומות שנהגו לומר קדיש אחר המפטיר.

כא ובמנחה של שבת ושל יום הכפורים אחר שיגמור שליח ציבור תהלה לדוד וסדר היום אומר קדיש ומוציא ספר תורה ועולין וקורין בו ומחזירו ואומר קדיש ומתפללין מנחה וכן בתענית קוראין במנחה ואח״כ אומר קדיש ומתפללין תפלת מנחה אבל ביום טוב לא נהגו לקרות במנחה.

כב ויום שאין בו מוסף כשגומר תפלת שחרית אומר קדיש ומוציא ספר תורה וקוראין בו ומחזירו ואומר קדיש ואחר כך אומר תהלה לדוד וסדר היום כדרך שאומרים בכל יום ואומר קדיש וכל העם נפטרין.

כג אין קוראין בחומשין בבתי כנסיות משום כבוד ציבור ואין גוללין ספר תורה בציבור מפני טורח הציבור שלא יטריח עליהם להיותן עומדין עד שיגלול ספר תורה לפיכך אם יצטרכו לקרות שני ענינים מוציאין שני ספרי תורה ולא יקרא איש אחד ענין אחד בשתי תורות שמא יאמרו ספר ראשון פגום היה ולפיכך קורא בשני.

כד כל הגולל ספר תורה גוללו מבחוץ וכשהוא מהדקו מהדקו מבפנים וצריך להעמידו על התפר כדי שלא יקרע מקום שמוציאין ספר תורה אחר שקוראין בו ומוליכין אותו לבית אחר להצניעו אין הצבור רשאין לצאת עד שיצא ספר תורה וילוו אותו והם אחריו עד המקום שמצניעין אותו בו.

פרק יג

א המנהג הפשוט בכל ישראל שמשלימין את התורה בשנה אחת מתחילין בשבת שאחר חג הסוכות וקורין בסדר בראשית בשניה אלה תולדות בשלישית ויאמר יי׳ אל אברם וקוראין והולכין על הסדר הזה עד שגומרין את התורה בחג הסוכות ויש מי שמשלים את התורה בשלש שנים ואינו מנהג פשוט.

ב עזרא תיקן להם לישראל שיהו קורין קללות שבספר ויקרא קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ראש השנה והמנהג הפשוט שיהו קוראין במדבר סיני קודם עצרת ואתחנן אחר תשעה באב אתם נצבים קודם ראש השנה צו את אהרן קודם הפסח בשנה פשוטה לפיכך יש שבתות שקורין שחרית שני סדרין כגון אשה כי תזריע וזאת תהיה תורת המצורע אם בחקותי עם בהר סיני וכיוצא בהן כדי שישלימו בשנה ויקראו אותן הסדרים בעונתן.

ג מקום שמפסיקין בשבת בשחרית שם קוראין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה כיצד שבת ראשונה קורין בשחרית בסדר בראשית במנחה קורין אלה תולדות נח עשרה פסוקים או יותר וכן בשני ובחמישי וכן לשבת הבאה בשחרית מתחילין מאלה תולדות נח וקורא עד סוף הסדר ועל דרך זו קורין כל השנה ומפטירין בכל שבת ושבת בנביא מעין שקרא בתורה.

ד ובראשי חדשים הראשון קורא שלשה פסוקים מפרשת צו והשני חוזר וקורא פסוק ג׳ שקרא הראשון ושני פסוקים שאחריו כדי שישייר בפרשה שלשה פסוקים והשלישי קורא שלשה פסוקים ששייר השני עם וביום השבת והרביעי קורא ובראשי חדשיכם ואם חל ראש חדש להיות בשבת מוציאין שני ספרים בשחרית באחד קורין בו סדר אותה שבת ובשני קורא בו המשלים ובראשי חדשיכם והמפטיר קורא ענין ראש חדש ומפטירין והיה מדי חדש בחדשו וראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי ור״ח שחל להיות באחד בשבת מפטירין בשבת שלפניו ויאמר לו יהונתן מחר חדש.

ה כל העולה לקרות בתורה פותח בדבר טוב ומסיים בדבר טוב אבל פרשת האזינו קורא הראשון עד זכור ימות עולם והשני מתחיל מזכור ימות עולם עד ירכיבהו והשלישי מירכיבהו עד וירא ה׳ וינאץ והרביעי מן וירא ה׳ וינאץ עד לו חכמו והחמישי מן לו חכמו עד כי אשא אל שמים ידי והששי מכי אשא אל שמים ידי עד סוף השירה ולמה פוסקין בה בענינות אלו מפני שהן תוכחה כדי שיחזרו העם בתשובה.

ו שמונה פסוקים שבסוף התורה מותר לקרות אותם בבית הכנסת בפחות מעשרה אף על פי שהכל תורה היא ומשה מפי הגבורה אמרם הואיל ומשמען שהם אחר מיתת משה הרי נשתנו ולפיכך מותר ליחיד לקרות אותן.

ז קללות שבתורת כהנים אין מפסיקין בהן אלא אחד קורא אותן מתחיל בפסוק שלפניהם ומסיים בפסוק של אחריהם וקללות שבמשנה תורה אם רצה לפסוק בהן פוסק וכבר נהגו העם שלא לפסוק בהן אלא אחד קורא אותן.

ח מפסיקין למועדות וליוה״כ וקוראין בענין המועד לא בסדר שבת ומשה תיקן להם לישראל שיהו קוראין בכל מועד ענינו ושואלין ודורשין בענינו של יום בכל מועד ומועד ומה הן קורין בפסח בפרשת מועדות שבתורת כהנים וכבר נהגו העם לקרות ביום ראשון משכו וקחו לכם ומפטירין בפסח גלגל וביום טוב שני שור או כשב ומפטירין בפסח יאשיהו בשלישי קדש לי כל בכור ברביעי אם כסף תלוה בחמישי פסל לך בששי ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו ביום טוב אחרון ויהי בשלח עד סוף השירה עד כי אני ה׳ רופאך ומפטירין וידבר דוד ובשמיני כל הבכור ומפטירין עוד היום.

ט בעצרת קורין בשבעה שבועות ומנהג פשוט שקורים ביום טוב הראשון בחדש השלישי ומפטירין במרכבה ובשני קורין בפרשת מועדות כל הבכור ומפטירין בחבקוק.

י בראש השנה קורין בחדש השביעי באחד לחדש ומנהג פשוט שקורין ביום ראשון ויי׳ פקד את שרה ומפטירין ויהי איש אחד מן הרמתים ובשני קורין והאלהים נסה את אברהם ומפטירין הבן יקיר לי אפרים.

יא ביום הכפורים בשחרית קורין אחרי מות ומפטירין כה אמר רם ונשא במנחה קורין בעריות שבאחרי מות כדי שיזכור ויכלם כל מי שנכשל באחת מהן ויחזור בתשובה והשלישי קורא בתורה ומפטיר ביונה.

יב בסוכות בשני ימים טובים הראשונים קורין בפרשת המועדות שהיא שור או כשב או עז וגו׳ ומפטירין ביום ראשון הנה יום בא ליי׳ וביום שני ויקהלו אל המלך שלמה וביום טוב אחרון קורין כל הבכור ומפטירין ויהי ככלות שלמה ולמחר קורין וזאת הברכה ומפטירין ויעמוד שלמה ויש מי שמפטירין ויהי אחרי מות משה ובשאר ימות החג קורין בקרבנות החג.

יג כיצד בכל יום ויום מחולו של מועד קורא שתי פרשיות ביום השלישי שהוא חולו של מועד קורא הכהן וביום השני ולוי קורא וביום השלישי וישראל קורא ביום השלישי והרביעי חוזר וקורא ביום השני וביום השלישי וכן ביום הרביעי שהוא שני של חולו של מועד קורין וביום השלישי וביום הרביעי ועל דרך זו בכל יום ויום.

יד בכל יום ויום מימים טובים וכן ביוה״כ ובשבעת ימי הפסח מוציאין שני ספרים בשחרית הראשון קורא בו אלו הענינות שאמרנו והשני קורא בו קרבן אותו היום האמור בחומש הפקודים בתורה והקורא ענין הקרבן הוא מפטיר בנביא.

טו ובכל יום שמוציאין שני ספרים או שלשה אם הוציאו זה אחר זה כשמחזיר את הראשון אומר קדיש ומוציא השני וכשמחזיר את האחרון אומר קדיש וכבר אמרנו שהמנהג הפשוט לומר קדיש אחר שקורא המשלים לעולם ואחר כך מפטירין בנביא.

טז שבת שחלה להיות בחולו של מועד בין בפסח בין בסוכות קורין באותה שבת ראה אתה אומר אלי ומפטירין בפסח העצמות היבשות ואם חלה בתוך החג ביום בא גוג.

יז בחנוכה ביום ראשון קורין מברכת כהנים עד סוף קרבן המקריב ביום הראשון וביום שני קורין קרבן נשיא שהקריב בשני וכן עד יום השמיני ביום שמיני קורין עד סוף הקרבנות עד סוף הסדר ומפטירין בשבת של חנוכה בנרות זכריה ואם היו שתי שבתות בחנוכה מפטירין בשבת ראשונה בנרות זכריה ובשנייה בנרות שלמה והקורא בענין חנוכה הוא שמפטיר בנביא בפורים קורין בשחרית ויבא עמלק.

יח בתשעה באב קורין בשחרית כי תוליד בנים ומפטירין אסף אסיפם נאם יי׳ ובמנחה קורין ויחל משה כשאר ימי התעניות ובשאר התעניות שאנו מתענין על מה שאירע לאבותינו קורין בשחרית ומנחה הראשון קורא ויחל משה ארבע פסוקים וקורא השני והשלישי מפסל לך עד אשר אני עושה עמך ובתעניות שגוזרין אותן הצבור מפני הצרות כגון בצורת ודבר וכיוצא בהן קורין ברכות וקללות כדי שישובו העם ויכנע לבבם כשישמעו אותם.

יט נהגו העם להיות מפטירין קודם תשעה באב בשלש שבתות בדברי תוכחות שבת ראשונה מפטירין בדברי ירמיהו שנייה חזון ישעיהו שלישית איכה היתה לזונה וכן שבת שאחר תשעה באב מפטירין נחמו נחמו עמי ומנהג פשוט בעירנו להיות מפטירין בנחמות ישעיהו מאחר תשעה באב עד ראש השנה ושבת שבין ראש השנה ויום הכפורים מפטירין שובה ישראל.

כ ראש חדש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים ומפטירין ביהוידע הכהן וכן אם חל ראש חדש אדר להיות בתוך השבת ואפילו בערב שבת מקדימין וקורין בשבת שלפניו בפרשת שקלים בשנייה קורין זכור ומפטירין פקדתי את אשר עשה עמלק אי זו היא שבת שנייה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפי׳ בערב שבת בשלישית קורין פרה אדומה ומפטירין וזרקתי עליכם ואי זו היא שבת שלישית הסמוכה לרביעית ברביעית קורין החדש הזה ומפטירין בראשון באחד לחדש ואי זו היא רביעית כל שחל ראש חדש ניסן להיות בתוכה ואפילו בערב שבת.

כא נמצאת אומר שפעמים תהיה הפסקה בין שבת ראשונה ושנייה או בין שנייה ושלישית ופעמים יהיו שתי הפסקות בין ראשונה לשנייה ובין שנייה ושלישית אבל בין שלישית לרביעית אין מפסיקין.

כב כל פרשה מארבע פרשיות האלו אחד קורא אותה בספר שני אחר שקורין סדר אותה שבת בספר שהוציאו ראשון חל ראש חדש אדר להיות בשבת והיה סדר אותה שבת בואתה תצוה קורין ששה מואתה תצוה עד ועשית כיור נחשת והשביעי חוזר וקורא מכי תשא עד ועשית כיור ואם היה סדר אותה שבת כי תשא עצמו קורין ששה מכי תשא עד ויקהל והשביעי חוזר וקורא בספר שני מכי תשא עד ועשית כיור נחשת.

כג ראש חדש אדר שחל להיות בשבת מוציאין שלשה ספרים הראשון קורא בו סדר היום והשני קורא בו ענין ראש חדש והשלישי קורין בו כי תשא וכן ראש חדש ניסן שחל להיות בשבת מוציאין שלשה ספרים קורין סדר היום בראשון וענין ראש חדש בשני והחדש הזה בשלישי.

כד ראש חדש טבת שחל להיות בשבת מוציאין שלשה ספרים הראשון קורא בו סדר היום והשני קורא בו ענין ראש חדש והשלישי קורא בו ענין חנוכה חל להיות באמצע השבת שלשה קורין בענין ראש חדש והרביעי קורא בענין חנוכה.

כה אע״פ שאדם שומע כל התורה כולה בכל שבת בצבור חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבוע סדר של אותה שבת שנים מקרא ואחד תרגום ופסוק שאין בו תרגום קוראהו שלש פעמים עד שישלים פרשיותיו עם הצבור.

פרק יד

א בשחרית במוסף ובנעילה הכהנים נושאים את כפיהם אבל במנחה אין נשיאת כפים מפני שבמנחה כבר סעדו כל העם ושמא שתו הכהנים יין ושכור אסור בנשיאת כפים ואפילו ביום תענית אין נושאין כפיהן במנחה גזרה מנחת תענית מפני מנחת כל יום.

ב בד״א בתעניות שמתפללין בו מנחה ונעילה כגון צום כפור ותענית צבור אבל תענית שאין בו נעילה כגון תשעה באב ושבעה עשר בתמוז הואיל ותפלת מנחה שלהם סמוך לשקיעת החמה הרי נראית כנעילה ואינה מתחלפת במנחה של כל יום ולפיכך יש בה נשיאת כפים וכהן שעבר ועלה לדוכן במנחה של יוה״כ הואיל והדבר ידוע שאין שם שכרות הרי זה נושא כפיו ואין מורידין אותו מפני החשד שלא יאמרו פסול היה לפיכך הורידוהו.

ג כיצד היא נשיאת כפים בגבולין בעת שיגיע שליח צבור לעבודה כשיאמר רצה כל הכהנים העומדים בבית הכנסת נעקרין ממקומן והולכין ועולין לדוכן ועומדים שם פניהם להיכל ואחוריהם כלפי העם ואצבעותיהם כפופות לתוך כפיהם עד שישלים שליח ציבור ההודאה ומחזירין פניהם כלפי העם ופושטין אצבעותיהן ומגביהין ידיהם כנגד כתפיהם ומתחילין יברכך ושליח ציבור מקרא אותם מלה מלה והם עונין שנאמר אמור להם עד שיאמר כשמשלימין פסוק ראשון כל העם עונין אמן וחוזר שליח ציבור ומקרא אותן פסוק שני מלה מלה והם עונים עד שמשלימין פסוק שני וכל העם עונין אמן וכן בפסוק שלישי.

ד כשישלימו הכהנים ג׳ פסוקים מתחיל ש״צ ברכה אחרונה של תפלה שהיא שים שלום והכהנים מחזירין פניהם כלפי הקדש וקופצין אצבעותיהן ועומדין שם בדוכן עד שיגמור הברכה וחוזרין למקומן.

ה אין המקרא רשאי (להקרות לכהנים) עד שיכלה אמן מפי הציבור ואין הכהנים רשאין להתחיל בברכה עד שיכלה הדיבור מפי המקרא ואין הציבור עונין אמן עד שתכלה הברכה מפי הכהנים ואין הכהנים מתחילין בברכה אחרת עד שיכלה אמן מפי הציבור ואין שליח ציבור רשאי לענות אמן אחר הכהנים כשאר העם שמא תטרף דעתו ולא ידע איזו ברכה מקרא אותן אם פסוק שני או פסוק שלישי.

ו אין הכהנים רשאין להחזיר פניהם מן הציבור עד שיתחיל שליח ציבור שים שלום ואין הכהנים רשאין ליעקר ממקומן עד שיגמור שליח ציבור שים שלום ואין רשאין לכוף קשרי אצבעותיהם עד שיחזירו פניהם מן הציבור ומתקנות [עזרא] שלא יעלו הכהנים לדוכן בסנדליהן אלא עומדין יחפין.

ז כשיהיו הכהנים מברכין את העם לא יביטו בעם ולא יסיחו דעתן אלא יהיו עיניהם כנגד הארץ כעומד בתפלה ואין אדם רשאי להסתכל בפני הכהנים בשעה שהן מברכין את העם כדי שלא יסיחו דעתם אלא כל העם מתכוונין לשמוע הברכה ומכוונים פניהם כנגד פני הכהנים ואינם מביטים בפניהם.

ח אם היה הכהן המברך אחד מתחיל לברך מעצמו ושליח ציבור מקרא אותו מלה מלה כמו שאמרנו היו שנים או יותר אינן מתחילין לברך עד שיקרא להם שליח ציבור ואומר להם כהנים והם עונין ואומרים יברכך והוא מקרא אותן מלה מלה על הסדר שאמרנו.

ט כיצד ברכת כהנים במקדש הכהנים עולין לדוכן אחר שישלימו הכהנים עבודת תמיד של שחר ומגביהין ידיהם למעלה על גבי ראשיהן ואצבעותיהן פשוטות חוץ מכהן גדול שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ ואחד מקרא אותן מלה מלה כדרך שעושין בגבולין עד שישלימו שלשה הפסוקים ואין העם עונין אחר כל פסוק אלא עושין אותה במקדש ברכה אחת וכשישלימו כל העם עונים ברוך יי׳ אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד העולם.

י ואומר את השם ככתבו והוא השם הנהגה מיו״ד ה״א וא״ו ה״א וזה הוא השם המפורש האמור בכל מקום ובמדינה אומרים אותו בכינויו והוא באל״ף דל״ת שאין מזכירין את השם ככתבו אלא במקדש בלבד ומשמת שמעון הצדיק פסקו הכהנים מלברך בשם המפורש אפילו במקדש כדי שלא ילמוד

אותו אדם שאינו חשוב ושאינו הגון ולא היו חכמים הראשונים מלמדין שם זה לתלמידיהם ובניהם ההגונים אלא פעם אחת לשבע שנים כל זה גדולה לשמו הנכבד והנורא.

יא אין ברכת כהנים נאמרת בכ״מ אלא בלשון הקדש שנאמר כה תברכו את בני ישראל כך למדו מפי השמועה ממשה רבינו ע״ה כה תברכו בעמידה כה תברכו בנשיאת כפים כה תברכו בלשון הקדש כה תברכו פנים כנגד פנים כה תברכו בקול רם כה תברכו בשם המפורש והוא שיהיה במקדש כמו שאמרנו.

יב אין הכהנים רשאין בכל מקום להוסיף ברכה על שלשת הפסוקים כגון יי׳ אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים וכיוצא בה לא בקול רם ולא בלחש שנאמר לא תוסיפו על הדבר בשעה שכל כהן עולה לדוכן כשהוא עוקר רגליו לעלות אומר יהי רצון מלפניך יי׳ אלהינו שתהיה ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל ברכה שלמה ואל יהי בה מכשול ועון מעתה ועד עולם וקודם שיחזיר פניו לברך את העם מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה ואח״כ מחזיר פניו לציבור ומתחיל לברכם וכשמחזיר פניו מן הציבור אחר שמשלים אומר עשינו מה שגזרת עלינו עשה עמנו מה שהבטחתנו השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל.

יג כשמחזירין הכהנים את פניהם לציבור לברכם וכשמחזירין פניהם מן הציבור אחר שמברכין לא יחזירו אלא על דרך ימין בכ״מ וכן כל פינות שיהיה אדם פונה לא יהיו אלא על דרך ימין.

יד במקדש מברכין ברכת כהנים פעם אחת ביום אחר תמיד של שחר באין ועומדין על מעלות האולם ומברכין כדרך שאמרנו אבל במדינה מברכין אותה אחר כל תפלה חוץ ממנחה כמו שאמרנו בכל מקום משתדלין שיהיה המקרא אותן ישראל שנאמר אמור להם מכלל שאין המקרא מהם.

פרק טו

א ששה דברים מונעין נשיאת כפים: הלשון והמומין והעבירה והשנים והיין וטומאת הידים הלשון כיצד העלגים שאין מוציאין את האותיות כתיקונן כגון שקורין לאלפי״ן עייני״ן ולעייני״ן אלפי״ן או לשבולת סבולת וכיוצא בהן אין נושאין את כפיהן וכך כבדי פה וכבדי לשון שאין דבריהם נכרים לכל אין נושאין את כפיהן.

ב המומין כיצד כהן שיש מומין בפניו או בידיו או ברגליו כגון שהיו אצבעותיו עקומות או עקושות או שהיו ידיו בוהקניות לא ישא את כפיו לפי שהעם מסתכלין בו מי שהיה רירו יורד על זקנו בשעה שהוא מדבר וכן הסומא באחת מעיניו לא ישא את כפיו ואם היה דש בעירו והכל היו רגילים בזה הסומא באחת מעיניו או בזה שרירו זב מותר לפי שאין מסתכלין בו וכן מי שהיו ידיו צבועות אסטיס ופואה לא ישא את כפיו ואם רוב אנשי העיר מלאכתן בכך מותר לפי שאין מסתכלין בו.

ג העבירה כיצד כהן שהרג את הנפש אף על פי שעשה תשובה לא ישא את כפיו שנאמר ידיכם דמים מלאו וכתיב ובפרשכם כפיכם וגו׳ וכהן שעבד כוכבים בין באונס בין בשגגה אע״פ שעשה תשובה אינו נושא את כפיו לעולם שנאמר אך לא יעלו כהני הבמות וגו׳ וברכה כעבודה היא שנאמר לשרתו ולברך בשמו וכן כהן שהמיר לעכו״ם אע״פ שחזר בו אינו נושא את כפיו לעולם ושאר העבירות אין מונעין.

ד השנים כיצד כהן נער לא ישא את כפיו עד שיתמלא זקנו והיין כיצד מי ששתה רביעית יין בבת אחת אינו נושא את כפיו עד שיסיר את יינו מעליו לפי שהוקשה ברכה לעבודה שתה רביעית יין בשתי פעמים או שנתן לתוכו מעט מים מותר ואם שתה יותר מרביעית אף על פי שהיה מזוג אע״פ ששתאו בכמה פעמים לא ישא את כפיו עד שיסיר את יינו מעליו וכמה היא רביעית אצבעים על אצבעים ברום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע כגודל וזה האצבע שמושחין בו בכל התורה כולה הוא הגודל והוא הנקרא בהן יד.

ה טומאת הידים כיצד כהן שלא נטל את ידיו לא ישא את כפיו אלא נוטל את ידיו עד הפרק כדרך שמקדשין לעבודה ואחר כך מברך שנאמר שאו ידיכם קדש וברכו את יי׳ והחלל אינו נושא את כפיו לפי שאינו בכיהונו.

ו כהן שלא היה לו דבר מכל אלו הדברים המונעין נשיאת כפים אף ע״פ שאינו חכם ואינו מדקדק במצות או שהיו הבריות מרננים אחריו או שלא היה משאו ומתנו בצדק הרי זה נושא את כפיו ואין מונעין אותו לפי שזו מצות עשה על כל כהן וכהן שראוי לנשיאת כפים ואין אומרים לאדם רשע הוסף רשע והמנע מן המצות.

ז ואל תתמה ותאמר ומה תועיל ברכת הדיוט זה שאין קבול הברכה תלוי בכהנים אלא בהקדוש ברוך הוא שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם הכהנים עושים מצותן שנצטוו בה והקב״ה ברחמיו מברך את ישראל כחפצו.

ח עם שהם אחורי הכהנים אינם בכלל הברכה והעומדים מצדיהן הרי הם בכלל הברכה ואם היתה מחיצה בין הכהנים ובין המתברכים אפילו היא חומה של ברזל הואיל ופניהם מול פני הכהנים הרי הם בכלל הברכה.

ט נשיאת כפים בעשרה וכהנים מן המנין בית הכנסת שכולן כהנים כולם נושאים את כפיהם ולמי הם מברכים לאחיהם שבצפון ולאחיהם שבדרום ומי עונה אחריהם אמן הנשים והטף ואם נשארו שם עשרה כהנים יותר על אלו שעלו לדוכן העשרה עונין אמן והשאר מברכין.

י ציבור שלא היה בהן כהן אלא שליח ציבור לבדו לא ישא את כפיו ואם היתה הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחוזר לתפלתו רשאי ואם אין להם כהן כלל כשיגיע שליח ציבור לשים שלום אומר אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה המשולשת בתורה הכתובה ע״י משה עבדך האמורה מפי אהרן ובניו כהנים עם קדושך כאמור יברכך יי׳ וישמרך יאר יי׳ פניו אליך ויחנך ישא יי׳ פניו אליך וישם לך שלום ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם ואין העם עונין אמן ומתחיל ואומר שים שלום.

יא כהן שנשא את כפיו בבית הכנסת והלך לבית הכנסת אחר ומצא ציבור שמתפללין ולא הגיעו לברכת כהנים נושא ידיו להן ומברכן ואפילו כמה פעמים ביום כהן שלא עקר רגליו ממקומו לעלות לדוכן בשעה שאמר שליח ציבור רצה שוב אינו עולה באותה תפלה אבל אם עקר רגליו לעלות אף על פי שלא הגיע לדוכן אלא אחר עבודה הרי זה עולה ומברך.

יב כל כהן שאינו עולה לדוכן אע״פ שבטל מצות עשה אחת הרי זה כעובר על שלש עשה שנאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם ושמו את שמי וכל כהן שאינו מברך אינו מתברך וכל כהן המברך מתברך שנא׳ ואברכה מברכיך׃סליקו הלכות תפלה בסיעתא דשמיא.